משנה · אחרונים · מלאכת שלמה · סדר קדשים

מלאכת שלמה על משנה ערכין

רבי שלמה עדני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלאכת שלמה על משנה ערכין

רבי שלמה עדני

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלאכת-שלמה-על-משנה-ערכין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 5
משנה ד 5
פרק ב 5
משנה א 5
משנה ב 7
משנה ג 7
משנה ד 7
משנה ה 7
משנה ו 8
פרק ג 10
משנה א 10
משנה ב 10
משנה ד 10
משנה ה 10
פרק ד 11
משנה א 11
משנה ב 11
משנה ג 13
משנה ד 14
פרק ה 15
משנה א 15
משנה ב 16
משנה ג 18
משנה ד 18
משנה ה 18
משנה ו 19
פרק ו 20
משנה א 20
משנה ב 22
משנה ג 23
משנה ד 24
משנה ה 24
פרק ז 25
משנה א 25
משנה ב 27
משנה ג 28
משנה ד 28
משנה ה 29
פרק ח 30
משנה א 30
משנה ב 31
משנה ג 33
משנה ד 34
משנה ה 34
משנה ו 36
משנה ז 37
פרק ט 39
משנה א 39
משנה ב 40
משנה ג 41
משנה ד 42
משנה ה 43
משנה ו 43
משנה ז 44
משנה ח 45

פרק א

משנה א

בעזה"י המציץ מן החרכים. נתחיל מסכת ערכין

הכל מעריכין וכו' עד סוף סי' ג' ביד כי"א דהל' ערכין וחרמין סי' ג'. ובתו"כ פ"ג דפ' בחיקותי. בנזיר ובנדרים הזכיר כנויים שלא להזכיר שם שמים לבטלה כדאי' התם ובכאן לא חשש להזכיר שלא היו מזכירין שם שמים על הערכין אלא או ערכי עלי או ערך פלוני עלי תוס' והרא"ש ז"ל. הכל לאתויי מופלא סמוך לאיש בן שתים עשרה שנה ויום אחד שהוא סמוך לאיש ואינו איש אלא עד י"ג שנה כך מצאתי מוגה בפי' רש"י ז"ל וכן הוא בתוס' בדפוס. בסוף פי' רעז"ל בדבור הראשון ונידרים גופיה אצטריך כו' שהוא נידר אע"פ שאינו נערך והרא"ש ז"ל תירץ דלרבותא נקטיה דסד"א דהוי כנפל ואפילו דמים אין לו קמ"ל. בפי' רעז"ל כהנים ולוים כהנים איצטריכא ליה לאשמועי' וכו' אמר המלקט זו היא הצריכותא שאמר רבא במסקנא אבל הרמב"ם ז"ל שבחר בפירושו בצריכותא שאמר אביי אע"פ שנשאר דחוי בגמרא איני יודע טעם נכון למה וז"ל ז"ל ואמרו' כהנים ולוים כדי שלא תחשוב שאינם חייבין ערכין הואיל ואינם חייבין בפדיון הבן כמו שנתבאר בבכירות ופדויו מבן חודש תפדה בערכך שמא נאמר כל שישנו בפדיון הבן ישנו בערכין הודיענו שאין הדבר כן לפי שאיש כתוב בפרשה איזה איש שיהיה ע"כ. ומ"מ מלשונו שמענו דסד"א שאינם חייבין בערכין ר"ל לא מעריכין ולא נערכין ותימא מנא ליה לרבינו עובדיה ז"ל לכתוב כהנים ולוים איצטריך ליה לאשמועינן דנערכין וכו' דמשמע דמעריכין ליכא למיטעי:

חש"ו משמע דאית ליה דמים לחרש והא דאמרי' בפ' החובל חרשו נותן לו דמי כולו בחרש שאינו יכול להתרפאות א"נ פי' ר"ת דחרש בידי שמים אית ליה דמים תוס' ז"ל. והר"ן ז"ל תירץ התם ויש אומרים שאינו הר"ן אלא נמקי יוסף תירץ דהכא מיירי בחרש שהוא בעל מלאכה והתם מיירי כשאין לו אומניות וכשנתחרש אינו שוה כלום ע"כ וכן תרצו תוס' ז"ל בשם ריז"ל שם פ' החובל (בבא קמא דף פ"ה ע"ב):

משנה ב

העו"ג וכו' ירוש' ר"פ בתרא דנזיר:

ר' יהודה אומר מעריך ולא נערך שכן מצינו שריבה במעריכין יותר מבנערכין שהרי טומטום ואנדרוגינוס מעריכין ולא נערכין ואי אמרת אוקי חש"ו כנגד טומטום ואנדרוגינוס והוו להו נערכין טפי ממעריכין הא לא קשיא כולהו תלת חש"ו כחד חשיב

להו דלית בהו דעה ועוד ריבה במעריכין יותר מבנערכין שהרי טומטום ואנדרוגינוס נודרין ונידרין ומעריכין ועו"ג נודר ונידר לאפוקי חש"ו דאין נודרין הרגמ"ה ז"ל:

משנה ג

הגוסס נקרא הנוטה למות גוסס שכבר הנשמה הגיעה לחזה תרגום על צד תאמנה על גסיהן דהיינו חזה שלהם ועיין בהר"ן ז"ל ר"פ מי שאחזו שכתב בשם ר"י ז"ל דגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו ומתנתו מתנה והביא ראיה ממתני' דקתני דגוסס נודר ומעריך אלמא מתנתו מתנה דאי לא לא עדיפא אמירתו לגבוה ממסירתו להדיוט מ"כ ועיין עוד במ"ש בפ"ק דאהלות סימן ו':

משנה ד

האשה שנהרגה נהנין בשערה וכו' בתוס' פ' הנשרפין (סנהדרין דף פ' ע"א) ע"ב ודפ' התערובות דף ע"ב. וירושלמי דגיטין פרק התקבל ומפ' רב נחמן בר יצחק בגמ' דבשער גופה דאשה עצמה מיירי דומיא דבהמה שנהרגה דגופה ודקשיא לך איסורי הנאה נינהו לא קשיא דשיער המת לא מיתסר בהנאה דל"ד לשיער בהמה שנהרגה דאשה מיתתה אוסרתה ושיער לאו בר מיתה הוא שאינו עשוי להשתנות אבל הבהמה גמר דינה אוסרה דממשמע שנאמר סקול יסקל השור איני יודע שהוא נבלה ואסור באכילה ומה ת"ל ולא יאכל את בשרו מגיד שאם שחטו לאחר גמר דינו אסור ואין לי אלא באכילה בהנאה מנין ת"ל ובעל השור נקי כאדם שאומר לחברו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום ותניא כותיה וכן לפירוש שפי' רעז"ל שהוא אוקמתא דרבא בגמ' תניא נמי כותיה. וביד סשי"ב דהל' סנהדרין ובטור י"ד סי' שמ"ט:

פרק ב

משנה א

אין בערכין פחות מסלע וכו' ביד פ"ג דהל' ערכין סי' ב' ג' ד'. ובת"כ ספי"א דפרשת בחוקותי:

פחות מסלע והעשיר לאו דוקא פחות מסלע אלא אפילו נתן כל הערך חוץ מסלע אחד מגלגלין עליו את הכל דהכי תניא בתוספתא היה בידו סלע ונתן הימנו שלשה דינרים ולא הספיק ליתן דינר האחרון עד שהעשיר מגלגלין עליו את הכל שאילו מתחלה נתנו היה פטור היה בידו שלשים סלעים ונתן מהם כ"ט ולא הספיק ליתן את האחרונה עד שהעשיר מגלגלין עליו את הכל תוס' והרא"ש ז"ל:

אין בערכין פחות מסלע ולא יותר על חמשים סלע בגמרא כריך הא תו למה לי ומשני הא קמ"ל פחות מסלע הוא דליכא הא יותר על סלע איכא יותר על חמשים הוא דליכא הא פחות מחמשים איכא וסתמא כרבנן דלר"מ ליכא השג יד שיהא יותר על סלע ופחות מחמשים כמי שערכו חמשים אלא או חמשים או סלע. וכתב הרא"ש ז"ל ואע"ג דהא תנא רישא בלשון חכמים לא הויא סתמא וכה"ג בנדה ר"פ ששי דקתני בא סימן העליון עד שלא בא התחתון ר"מ אומר לא חולצת ולא מתייבמת וחכמים אומרים או חולצת או מתייבמת וסתים בתר הכי מפני שאמרו וכו' ופריך בגמ' הא תו למה לי ומשני משום דבעי למיסתם כרבנן אלמא מילתא דחכמים לא חשיב סתמא וא"ת אמאי צריך למיסתם כרבנן פשיטא דיחיד ורבים הלכה כרבים וי"ל דסד"א דמסתבר טעמיה דר"מ ע"כ:

אין פתח בטועה וכו' פתח תחלת נדות והרמב"ם ז"ל האריך כבר בפירושו למשנתנו לפרש הברייתא דמייתי בגמ' לפרושי למתני' וה"ג בגמרא תנו רבנן טועה שאמרה יום אחד טמא ראיתי פתחה י"ז ב' ימים טמא ראיתי פתחה י"ז ג' ימים טמא ראיתי פתחה י"ז ד' ימים טמא ראיתי פתחה ששה עשר. חמשה ימים טמא ראיתי פתחה ט"ו. ששה ימים טמא ראיתי פתחה י"ד. שבעה ימים טמא ראיתי פתחה י"ג. שמנה ימים טמא ראיתי פתחה י"ב. חשעה ימים טמא ראיתי פתחה י"א. עשרה ימים טמא ראיתי פתחה עשרה. אחד עשר פתחה ט'. שנים עשר פתחה שמנה. שלשה עשר פתחה שבעה שאין פתח בטועה פחות מז' שאפילו ראתה י"ד אינה חוזרת לפתחה בפחות מז' נקיים דממה נפשך זבה היא וכל זמן שלא ישבה ז' נקיים לא תצא מידי זובה. ולתקונא להאי איתתא שתדע מאימת תמנה ימי נדה. שאם תראה ג' או ד' ימים לא תמנה אלא ג' והם ואימתי יהא לה ימי זוב שאם תראה אחד תהא שומרת יום כנגד יום הוא דאזלינן דאילו למישרייה לבעלה ולטהרות למה לי כל הני י"ז י"ו ט"ו תימני ז' נקיים ותשתרי. וביד פ"ח דהלכות איסורי ביאה מסימן י"ו עד סוף הפרק. ותמהתי שראיתי שהגיה הר"ר יהוסף ז"ל ולא יתר על שמונה עשר וכתב ס"א שבעה ע"כ. בפי' רעז"ל אין פתח בטועה פחות משבעה טועה שראתה היום ואינה יודעת וכו' כצ"ל. עוד צ"ל שם לבד מיום זה חוזרת לפתח נדותה ממה נפשך דאם יום זה שראתה וכו'. עוד צ"ל שם אעפ"כ יצאת מימי הזוב לסוף יום י"ז לבד מיום זה שהרי עברו ששה להשלמת ימי נדותה וי"א שבין נדה לנדה הרי י"ז ולאחר י"ז כשראתה תחלת נדה היא אבל אם תראה יום י"ז לא יצאה וכו'. עוד צ"ל וכ"ש אם תראה קודם יום י"ז שלא יצאה מן הספק ובספקא זו תעמוד לעולם עד שתשב י"ז וכל זמן שהיא בספיקא וכו'. עוד צ"ל וצריכה ז' נקיים וקרבן מספק אבל לאחר י"ז אין וכו':

משנה ב

אין פוחתין וכו' תוס' ס"פ שתי הלחם. בפי' רעז"ל ואם חלו שני ימים טובים של ר"ה אחר אותה שבת וכו' אמר המלקט כך הוא לשון רש"י ז"ל כאן ועיין במ"ש בפ' כ"א דמעילה סימן ה':

משנה ג

ולא מוסיפין על מ' ושמנה מתני' דלא כר' יהודה כדכתבי' בסוכה פ' החליל:

אין פותחין משני נבלים וכו' עד סוף הפרק ביד פ"ג דהלכות כלי המקדש סימן ג' ד' ה' ו' ז. נבֵלין. מצאתי הבית מנוקוד בצירי. ובירושלמי בפ' החליל מפ' ולמה נקרא שמו נבל שהוא מלבין (הגהה נראה שצ"ל שהוא מנבל והכל אחד) כמה מיני זמר ע"י עור שאינו עבוד וע"י נימין יתירות שהיו בו יותר מן הכנור:

ולא מוסיפין על ששה רש"י והרגמ"ה ותוס' ז"ל כתבו דלא אתפרש טעמא ועוד כתב הרגמ"ה ז"ל שני חלילין לא אתפרש מ"ט שנים:

באבוב יחידי פירש הרמב"ם ז"ל ר"ל שיש לו נקב אחד:

מפני שהוא מחלק יפה חלוק היינו סיום שמחלק בין נעימה לנעימה רש"י ז"ל ולשון הרגמ"ה ז"ל מחלק ישה מפסיק יפה ע"כ:

משנה ד

ועבדי הכהנים וכו' פ' החליל (סוכה דף נ"א:)

בית הפגרים י"ס דגרסי בית הפגרים בסמך ויש שגורסין בית הפגרים וכן בתוספתא ופסוק עמק הפגרים תוס' ז"ל:

ומשיאין לכהונה כך צ"ל:

משנה ה

אין פוחתין משמה טלאים וכו' פרק התכלת (מנחות דף מ"ט.) ומצאתי כתוב אין פוחתין וכו' רבי דייק בלשון אין פוחתין דהל"ל מניחין בלשכה ששה טלאים ומדקאמר אין פוחתין ש"מ דצריך שיהו שם שמנה מבוקרים ולאחר שלקח צריך שיהו שם ששה וביום חנוך ישימו שמונה טלאים מבוקרים ד' ימים קודם וביום חנוך יקח שנים ויתן שנים ולמחר כמו כן וככה יעשה כל הימים שישים שנים ויקח שנים ויזהר כל הימים שאותם שהוא מניח בראשונה אותם יקח באחרונה [הגהה נראה בראשונה צ"ל ושמא אפשר להתיישב דאי לאו הכי לא יהיה ביקור ד' ימים קודם שחיטה וצריך ליתן בו סימן יפה להכיר המאוחרין ובמוספין לא צריך ד' ימים קודם שחיטה משום דפסח ותמיד היא

דילפי מהדדי אבל תמיד ומוספים לא ילפי מהדדי לשום דבר. אחד מתלמידי רבינו יעקב פירשה ע"כ והוא פירוש רש"י ז"ל שבדפוס כמו שהעתיק רעז"ל]:
המבוקרים האי הנא סבר דכבשים של תמידין טעונין בקור ד' ימים קודם שחיטתן ובן בג בג הוא:
כדי לשבת ולשני ימים טובים של ר"ה סימנא בעלמא נקט דאמרינן בגמרא ר"ל שהשש טלאים שהיו מוכנים קודם עת הצורך כל ימי השבת אחר שפוחתין מהן שבת ושני ימים טובים שהן שלש ימים הרי הנשאר מימי השבוע ד' ימים ונקט הר"ר יהוסף ז"ל כה לשבת וכו' הדלית בפתח. ואמרי' בפ' התודה דף ע"ט כפי פי' רש"י ז"ל שבכתיבת יד או כפי פי' ראשון שבדפוס שהיו נותרים בכל שנה ובסוף חדש אדר ד' שלא הוצרכו לצבור שהרי בכל יום נוטלין שנים ונותניו שנים אחרים תחתיהן חוץ מיום שלשים של אדר שלא היו נותנין אחרים תחתיהן לפי שמכאן ואילך מר"ח ניסן צריכין להביא מתרומה חדשה ונשארו שם ד' שלא הוצרכו ולדברי חכמים דאית להו לב ב"ד מתנה עליהן אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יפדו נפדין תמימים. וביד פ"ח דהלכות תמידין ומוספין סימן ט':
אין פוחתין משתי חצוצרות ומוסיפין עד לעולם עי' בר"ב ובתוי"ט ודוקא בחצוצרות פירשו בגמרא דעד לעולם ר"ל עד מאה ועשרים אבל כל מקום ששנינו עד לעולם הוי כמשמעו וז"ל הרמב"ם ז"ל במתניתין דבסמוך שהחצוצרות אין מוסיפין יותר על ק"כ וזולתן מן החצוצרות שאמרו עד לעולם אין להם קצב ע"כ:
והצלצל לבד כתב הרב בעל ספר החנוך ז"ל בפרשת קרח ומן הדומה כי הטעם שלא היה אלא צלצל אחד לבד לפי שקול המצלתים גדול ומבעית קצת ואילו לא היה שם הרבה לא היו נשמעים יותר כלי הניגון ששם וכל שכן שירת הפה עד כאן:

משנה ו

אין פוחתין משנים עשר לוים תשעה לט' כנורות ושנים לשני נבלים ואחד לצלצל עכ"ל רעז"ל ושתי חצוצרות כהנים תוקעין בהם ולא לוים והכי תנן בפ' בתרא דתמיד שני כהנים עומדים על שלחן החלבים ושתי חצוצרות בידם ולא חש התם למיתני כנורות וחלילים לפי שלא היו בכהנים אלא בלוים וק"ק דקתני התם והקיש בן ארזא בצלצל ושמא דחדא מינייהו נקט תוס' ז"ל:
אין קטן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעה שהלוים עומדים (**מ"מ אומרים**) **בשיר** פי' אז נכנסין לוים קטנים לשורר עמהם ומפיק לה ר' יוחנן בגמרא מקרא דכתיב ויעמוד ישוע בניו ואחיו קדמיאל ובניו בני יהודה כאחד לנצח על עושי המלאכה בבית האלהים בני יונדב בניהם ואחיהם הלוים ופי' הרגמ"ה ז"ל ובני יהודה היו קטנים מלמד שכולן היו

מנצחין בשיר גדולים וקטנים והרא"ש ז"ל כתב בשם הר"ר אלחנן ז"ל דמיתורא דקרא דריש דלמה ליה למיכתב בני יהודה הרי הזכיר כל אחד בניו ישוע ובניו קדמיאל ובניו אלא להשמיענו דקטנים עולין לדוכן עם הגדולים ע"כ אבל ר"י ז"ל כתבו התוס' בשמו דמיתורא דמלת בניהם קא דריש דבניהם למה לי והלא הזכיר כל אחד בניו אלא ש"מ דלהכי כתבי' דהוי מיותר ומשמע קטנים ע"כ. וביד פ"ה דהלכות כלי המקדש סימן ט"ו. וכתב שם בכסף משנה דמשמע ליה לרבינו ז"ל דהא דקתני אין קטן נכנס וכו' הה"נ דמיירי בכהן דמ"ש והכי משמע מדקתני לעבודה דמיירי בכהן דאילו בלוי שאומר בשיר אינה עבודה אלא עבודת עבודה ועוד שהאומר בשיר אינו עובד עבודה אחרת דמשורר ששיער במיתה וא"כ מאי לעבודה דקתני הלכך משמע דה"ק אין קטן לוי וכהן נכנס לעזרה לוי לעבודת לוי וכהן לעבודת כהן אלא לוי בשעה שהלוים עומדין בשיר וכיון דשייך בכהן לישנא דעבודה אע"ג דבלוי הוי עבודת עבודה לית לן בה וצריך לומר לדעת רבינו דקטן דתנן היינו שהביא שתי שערות דאילו פחות מכאן פסול הוא לעבודה ע"כ אבל הראב"ד ז"ל שם בהשגות ס"ל דלא מיירי אלא בלוי בלבד:

לא היו אומרים לא בנבל ולא בכנור נבל לחוד וכנור לחוד ואפילו לר' יהודה דיליף דכנור של עולם הבא של עשר נימין מקרא דכתיב עלי עשור ועלי נבל ומקרא דכתיב הודו לה' בכנור בנבל עשור זמרו לו דמשמע דנבל וכנור חד הוא שאני כנור דלעולם הבא דאיידי דנפישין נימין דידיה נפיש קליה כי נבל וקרי ליה קרא נבל:

כדי ליתן תֵּבֶל התיו בנקודת צירי והבית בנקודת פתח וכך מצאתי מנוקד בפי' הרגמ"ה ז"ל כתיבת יד. ובערוך בערך תבל לא היו אומרים לא בנבל ולא בכנור אלא בפה כדי ליתן תבלין בנעימה פי' לפי שקול הילדים הוא דק היה קולם מנעים את השירה כמו התבלים המנעימין את האכילה ע"כ:

ואין עומדין על הדוכן נ"א ולא עולין לדוכן:

ר' אליעזר בן יעקב אומר אין עולין למנין ואין עומדין על הדוכן הרמב"ם ז"ל מפ' דלא קאי אקטנים אלא אאומרים שירה בכלי וז"ל אח"כ אמר ראב"י שהאומרים השיר על הכלים ואין אומרים בפה אינם עולים ממנין י"ב לוים ואין עומדין עם לוים על הדוכן אלא בארץ היו עומדין וראשיהן מבין רגלי הלוים וצוערי הלוים היו נקראים נגזר מן צער רצונו לומר שהיו מצערין אותם לפי שניגון כליהם היה מסתיר יופי נעימו' שיר הלוים שהיו אומרים שירה בפה עכ"ל ז"ל וכן ג"כ פי' בפ"ג דהלכות כלי המקדש:

מבין רגלי הלוים תוס' ס"פ לולב הגזול ודפ"ק דחולין דף כ"ד והר"ר יהוסף ז"ל הגיה כבין רגלי:

וצוערי הלוים היו נקראים גמרא תנא וסועדי הלוים היו נקראין כלומר עוזרים ותנא דירן קרי להו ציערי משום דלוים גדולים קולם עבה ולוים קטנים קולם דק ויפה ומצערים את הלוים שאין יכולים לבסם את קולם כמותם:

פרק ג

משנה א

אחר שהעריך את הנאה שבישראל וכו' ביד פ"א דהל' ערכין סי' ח' ט':

משנה ב

בחולת המחוז סביבות העיר שאינה משובחת כ"כ מפני מדרס הרגלים וכן פי' רעז"ל והוא פי' רש"י ז"ל וכתב הרגמ"ה ז"ל ועוד כיון שסמוכה לעיר ועומדת בקמתה רואין אותה בני אדם ונותנין בה עין רעה ואינה עושה פירות כ"כ ע"כ: סַבַּסְטוּ כך מצאתי מנוקד הסמך בפתח והבית בפתח ודגש והסמך בשוא והטית בנקודת שורק בוי"ו. ובערוך גריס סווסטי בשני ווין במקום הבית וביו"ד בסוף והוא מקום ידוע בארץ ישראל שהוא יפה ביותר ע"כ: וכן הוא בת"כ פ' עשירי דפ' בחוקותי:

ובשדה מקנה נותן את שויו דבשדה מקנה כתיב מכסת ואין מכסת אלא דמים כפי מה שהוא שוה וכן הוא אומר והרמות מכס לה' פי' הרגמ"ה ז"ל שהיה נותן בישרות אחד נפש מחמש המאות ולא היה מפסיד ע"כ:

מה בין שדה אחוזה לשדה מקנה וכו' עי' בתי"ט בשם התוס' וק"ק לע"ד מלת אלא ועיין במ"ש בספ"ק דב"ק. ומסיק בגמרא דאפילו לרבנן אין חומש בשדה מקנה. וביד פ"ד דהל' ערכין סימן ב' ה' וסימן כ"ו:

משנה ד

אחד שאנס וכו' ביד פ' שני דהלכות נערה בתולה סימן ד'. ובטור אבן העזר כולה מתני' עד סוף הפרק בסימן קע"ז:

הכל לפי המבייש והמתבייש שאם בייש אדם חשוב אינו משלם כמו שאם בייש הדיוט אי נמי בייש חשובה משלם יותר משאם בייש הדיוטית הרגמ"ה ז"ל:

משנה ה

נמצא האומר בפיו יותר מן העושה מעשה. מ"מ האומר בפה חמור מן העושה מעשה.

שכן מצינו שלא נתחתם יש גירסין וכן מצינו וכו':

זה עשר פעמים דמשמע על זה נתחתם גזר דין ולא משום צרוף דאחריני רש"י ז"ל. וז"ל הר"ר יהוסף ז"ל פירוש ש"מ שלא זו בלבד היתה בידם אלא רבות היה בידם ואפ"ה לא נגזר גזר דינם אלא על דברי המרגלים ע"כ. וביד בהלכות דעות פ"ז סימן ו':

פרק ד

משנה א

השג יד בנודר והשנים בנידר והערכין בנערך. תימא אמאי לא ערבינהו בהדי הדדי וליתני השנים והערכין בנערך ועוד תימא אמאי לא תני זכר שהעריך את הנקבה נותן ערך נקבה ונקבה שהעריכה את הזכר נותנת ערך זכר ולא איצטריך לקמן לומר הערכין בנערך כיצד וכו' תוס' ז"ל. וקשה לע"ד וכי אין דרך תנא למיתני דרך כלל והדר מפרש ואי משום שהפירוש הוא קצר וקרוב לקצרות הכלל א"כ יקשו הם ז"ל ג"כ זו הקושיא אשנים בנידר כיצד שגם פירושה קצר ואמאי שבקו ז"ל מלאקשויי זו הקושיא אהאי רישא ואקשוה אסיפא. והרא"ש ז"ל תירץ לקושיא הראשונה שהקשו הם ז"ל די"ל משום דשנים בנידר אם ילד אם זקן היה ראוי גם השג יד תהיה בנידר אם עני אם עשיר להכי תננהו בחדא לישנא והיינו דקאמר בגמ' איידי דאמר השג יד בנודר אמר השנים בנידר עכ"ל ז"ל. בפי' רעז"ל ותנא דקרי למעריך נודר לישנא דקרא נקט דכתיב על פי אשר תשיג יד הנודר ע"כ. אמר המלקט ומהאי קרא נמי נפקא לן דהשג יד בנודר:

משנה ב

הרי שאמר קרבנו של מצורע זה עלי וכו' ביד פי"ד דהלכות מששה הקרבנות סימן ט' וספ"ה דהלכות מחוסרי כפרה:

רבי אומר אומר אני הכי נמי אשכחן שאמר בלשון הזה בפ"ק דתעניות בברייתא רבי אומר אומר אני משעה שמפסיק לשאלה כך מפסיק להזכרה. גם שם בפ' שני דף י"ז ושם בירושלמי סוף ע"ד דדף ס"ה רבי אומר אומר אני כהנים אסורים לשתות יין לעולם אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו. וכן ג"כ אמר בתוספתא דפ"ד דשביעית כמו שכתבתיה בפ"ז דמסכת שביעית סימן ד' וכן ג"כ בירושלמי דתרומות ר"פ האוכל תרומה שוגג וגם בפ' יום הכפורים וגם בפ' שמנה שרצים קאמר רבי אומר אומר אני הכוסס את החטה של תרומה משלם קרן וחומש. וגם שם בפסחים פ' מקום שנהגו דף ל"א ע"א ובע"ז פ"ק הלכה ג' רבי אומר אומר אני שהוא אסור משום שני דברים משום כלי זין ומשום הלכות בהמה גסה וה"נ אשכחן שם בירושלמי פרק כל שעה (פסחים דף כ"ח) ע"ד ובפ' מי שהיה טמא דף ל"ז ע"א בר' יוסי הגלילי דתניא ר' יוסי הגלילי אומר אומר אני שלא

היה פסח במצרים אלא יום אחד בלבד שנאמר לא יאכל חמץ היום עוד ברבי שם בפ"ק דיומא ריש דף ל"ט רבי אומר אומר אני שלא יטול אלא מחצה אית תנאי תנו רבי אומר אומר אני נוטל מחצה. וגם בירושלמי פ' שני דיום טוב רבי אומר אומר אני אין פחות מכזית גם שם בספ"ק דמגילה תניא רבי אומר אומר אני אף משנכנסו ישראל לארץ אין נסכים קריבין אלא מבפנים ע"כ (וכן בריש פרק האשה רבה בירושלמי שמואל אמר אומר אני שמא שלח לה גיטא ממ"ה ע"כ אע"פ שאין זה דומה לגמרי לדלעיל) גם בפ' בתרא דיבמות שם בירושלמי ר' יהודה בן בבא אומר אומר אני חבר היה וגם זה ל"ד להנהו דלעיל אלא דומה למאי דמייתי בירושלמי ר"פ שני דכתובות רבי אחא אומר אומר אני אותו הגמל שהיה אוחר נשכו. עוד בירושלמי ר"פ אלו נאמרין רבי אומר אומר אני ק"ש אינו נאמר אלא בלשון הקדש מ"ט והיו הדברים האלה ורמזתיו שם ראש הפרק ועיין שם טור גם בירושלמי פ' עגלה ערופה דף כ"ג ע"ד רבי אומר אומר אני שתפיסתה חמשים אמה:

וכי מפני מה עני יש גורסים אמר רבי וכי מפני מה וכו' ולא מצאתי גירסא זו בשום מקום אבל ודאי שהם דברי רבי. וגם בת"כ פרשה ד' דפ' מצורע ליתה ובודאי שהמגיה הוא שטעה. וע"ש בס' קרבן אהרן שהאריך לבאר סוגית הגמרא שעל מתני' ובסוף פירש דרך אחרת שרבי לא פליג ארבנן אלא מבאר ליישב כל הסוגיא לפי שיטה זו ע"ש. ושם נראה שדקדק מלות אומר אני. וז"ל הרגמ"ה ז"ל וכי מפני מה וכו' כלומר א"כ מפני מה קתני רישא דמתני' עני שהעריך את העשיר וכו'. וכתבו תוס' ז"ל כיצד עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני מפרש הר"ר מנחם מיוני כגון עשיר שאמר ערכי עלי ושמע עני ואמר מה שאמר זה עלי נותן ערך עני אבל בקרבנות אינו כן הרי שאמר קרבן מצורע זה עלי וכו' ואהא פליג רבי ואומר דעשיר שאמר ערכי עלי ושמע עני ואמר מה שאמר זה עלי נותן ערך עשיר כמו בקרבנות וכן משמע ריהטא דשמעתא דאמרי' אבל מדירו למצורע עשיר מאי ה"נ דמייתי בעשירית אי הכי מאי אבל בקרבנות אינו כן דמשמע דבקרבנות אזלינן בתר נידר והלא בקרבנות כמו כן הדין דאזלינן בתר מדיר שאם אמר עשיר קרבנות של מצורע עני זה עלי מביא קרבן עשיר וא"כ מאי חילוק יש בקרבנות לערכין ומשני אחדא פי' אמצורע עשיר והדירו עני דאילו גבי מצורע אם אמר עני קרבן של מצורע עשיר זה עלי נותן ערך עשיר דלא אזלינן בתר הנודר ובערכין אזלינן בתר הנודר דאילו אמר עשיר ערכי עלי ושמע עני ואמר מה שאמר זה עלי נותן ערך עני דאזלינן בתר הנודר ומש"ה איצטריך ואם דל הוא למעוטי גביה דלא אזלינן בתר נודר כמו בערכין ולרבי דאמר ערכין וקרבן שוין בדין זה א"כ לא איצטריך הוא למעוטי מצורע עשיר שהדירו

עני דנותן ערך עשיר שהרי גבי ערכין כן הדין אלא איצטריך הוא למעוטי מצורע עני ומדירו עשיר דסד"א הואיל ורבי בתר חיובא דגברא אזיל ה"נ ניזיל בתר חיובא דגברא ונייתי קרבן עני קמ"ל דלא אבל לרבנן לא איצטריך הוא למעוטי מצורע עני ומדירו עשיר דהואיל דבערכין אזלינן בתר נודר פשיטא דבמצורע נמי אזלינן בתר נודר ולא איצטריך הוא להכי וכן פי' רש"י ז"ל עכ"ל ז"ל וביד פ"ג דהלכות ערכין סימן ה' ו':

משנה ג

אבל בקרבנות אינו כן. שאם היה מצורע עשיר והעני או עני והעשיר הכל הולך אחר הבאת קרבנותיו כדתנן בס"פ בתרא דנגעים מצורע שהביא קרבנותיו עני והעשיר או עשיר והעני וכו' ואיתא נמי בברייתא בגמ' וטעמא דאיקבע בקרא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אבל מדברי כולן נלמוד דבתר הבאת קרבנותיו אזלינן:

אפילו מת אביו וכו' אערכין קאי ומילתא באפי נפשה היא אפילו מת אביו של מעריך זה בשעה שהכהן מעריכו והניח לו רבוא או ספינתו וכו' ובגמרא פריך אביו מת והניח לו רבוא עשיר הוא ותירץ ר' אבהו אימא ומניח לו רבוא שהיה אביו גוסס בשעה שהכהן מעריכו מהו דתימא רוב גוססים למיתה קמ"ל זו היא שיטת רש"י ז"ל למתני' ולגמרא אבל רעז"ל תפס כו' הרמב"ם ז"ל והרגמ"ה ז"ל. וז"ל הרגמ"ה ז"ל אבל בקרבנות אינו כן שאם היה עני והעשיר אינו מביא קרבן עשיר אלא אפי' מת אביו בשעה שהוא חייב להביא בה קרבן והניח לו רבוא ליטרא או ספינתו בים ובאה לו בריבואות שכירות אין להקדש בהן כלום ומביא קרבן עני עכ"ל ז"ל לפי' מתני' וז"ל תוס' ז"ל אבל בקרבנות אפילו אביו מת אין לפרש הא בערכין אם מעריכו הכהן כשהוא עני ימתין עד שימות אביו שהיה עשיר ויתן ערך עשיר דהא אמרינן בתוספתא דערכין עני שהעריך עצמו אין אומרים לו לך ועשה מלאכה והבא ערך עשיר אלא מוטב שיביא ערך עני מיד ואל יביא ערך עשיר לאחר זמן אלמא משמע שאין ממתינין אלא ה"פ אפילו מת אביו שהיה גוסס כדמוקי לה בגמ' דקרבן מצורע אם היה אביו גוסס בשעת הבאת חטאת וקודם שהספיק להביא קרבנות מת אביו אין להקדש בהם כלום אבל בערכין אם העריכו הכהן בעניות לתת סלע ועד שלא גמר לתת סלע מת אביו והעשיר נותן ערך עשיר. אך קשה מאי האי דפריך בגמ' פשיטא והא הרבה אתא לאשמועי' שאם מת אביו קודם שהספיק להביא קרבנותיו והעשיר אין להקדש בהן כלום וי"מ דקאי אמילתיה דר' יהודה דאמר עני והעשיר וחזר והעני נותן ערך עשיר אבל בקרבנות מת אביו כגון שהיה גוסס כדמוקי לה בגמרא והיה מתחלה עשיר והעני ועתה קרוב הוא להיות עשיר מירושת אביו אפ"ה אין להקדש בהן כלום ופריך בגמרא פשיטא דאין להקדש בהן כלום כיון שלא היה לו

אותו ממון מעולם ע"כ. ועוד כתבו אמאי דמשני בגמרא לא צריכא שהיה אביו גוסס פי' בקונטרס אבל בערכין בדעת הכהן תלה רחמנא ואי חזי דאביו גוסס אינו מעריכו עד שימות אביו ולא נהירא דלקמן אמרי' אין להקדש אלא מקומו ושעתו ובסמוך נמי אמרינן וכו' לכן נראה לר"י דלא קאי אבל בקרבנות אינו כן אמת אביו אלא אהא דלעיל קאי וסוף מילתא דר' יהודה היא והא דמפ' אח"כ אפי' מת אביו והניח לו וכו' מילתה באפי נפשה היא וקרבנות וערכין שוין בו עכ"ל ז"ל. בפי' רעז"ל דהאי תנא סבר כמ"ד לקמן וכו' אמר המלקט ר' אליעזר היא לקמן בפ' שום היתומים וה"ל סתם ואח"כ מחלוקת. עוד בסוף פי' רעז"ל והכא נמי מניח לו ספינתו. אמר המלקט פי' בזה המחויב קרבן ולפי' רש"י ז"ל ניחא טפי דלא צריך למימר והכא נמי דהיא היא דגבי ערכין אמרו ר' אליעזר ובערכין מיירי נמי מתניתין:

משנה ד

שנים בנידר כיצד וכו' ביד פ"א דהלכות ערכין סי' י"ו וברפ"ג. ובת"כ פרשה ג' דפרשת בחוקותי. ובראש פי' רעז"ל ילד מבן עשרים וכו' אמר המלקט כן פי' רש"י ז"ל ונלע"ד דלאו דוקא דה"ה בקטן משעה שהוא מופלא אם העריך לבן ששים או לבן עשרים או לבן חמש:

נותן כזמן הערך מלת כזמן זו ודאי צריך להיות בכאף:

ת"ל שנה שנה לג"ש כלומר הקישא הוא ואין משיבין על ההיקש בין להקל בין להחמיר הרגמ"ה ז"ל:

ר' אליעזר ביוד. אבל הר"ר יהוסף ז"ל לא הגיה בה יוד. וכתב עוד כך מצאתי דגרסי' משנת ונ"ל לפ' דה"ק אף כל שנה מאלה השתי שנים שנאמרו בפרשה בין אותה של שנת חמש בין אותה של שנת ששים היא כלמטה ממנה ע"כ. בפי' רעז"ל דיליף ג"ש מעלה מעלה מבכור נאמר כאן מבן ששים שנה ומעלה ונאמר בבכור אדם ופדויו מבן חודש ומעלה ע"כ. אמר המלקט כתבו תוס' ז"ל חפשנו אחר מקרא זה ולא מצאנוהו כי אם ופדויו מבן חודש תפדה ושמא דריש הכי מדכתיב ופדויו מבן חודש דמשמע מבן חודש ומעלה מדלא כתיב בן חודש ע"כ. אכן רש"י ז"ל נראה דגריס כמו שנמצא בקצת ספרי יד מדוייקים נאמר כאן ומעלה ונאמר להלן מבן חודש ומעלה מה להלן חדש ויום אחד אף כאן חודש ויום אחד שפי' רש"י ז"ל ונאמר להלן גבי לוים חדש ומעלה מה להלן וכו' וכן דקדק ג"כ בכסף משנה שם פ"א דרש"י ז"ל נראה דלא הוה גריס ופדויו שכתב וז"ל ונאמר להלן גבי לוים חדש ומעלה מה להלן וכי'. ורבינו עובדיה ז"ל תפס דרך תוס' ז"ל דמבכור יליף שהיא ג"כ גירסת הרמב"ם ז"ל והרגמ"ה ז"ל. וז"ל תוספי הרא"ש ז"ל ופדייו מבן

חדש ומעלה מקרא זה אינו נמצא אלא כתיב ופדויו מבן חדש תפדה אלא דאמרינן בפ' יש בכור דאינו רשאי לפדות את הבכור עד יום שלשים ואחד וגמרי' חדש חדש ממדבר דכתיב ביה ומעלה הלכך חשוב כאלו כתיב ופדויו מבן חדש ומעלה ע"כ. ודוק במה שכתבתי בפ' יש בכור סימן ויו. וביד פ"א דהלכות ערכין סימן ג'. עוד בסוף פי' רעז"ל ושנת חמש ושנת עשרים ילפי בג"ש שנה שנה וכו' אמר המלקט ומופנה הוא דשנה יתירי כתיבי דמצי למיכתב ואם מבן חמש שנים ועד בן עשרים ואנא ידענא דעשרים נמי בשנים מישתעי שנה למה לי וכן בששים שנה דאי לאו מופנה איכא למיפרך כדפריך במתני' הן אם עשה וכו' ומתני' דמצריך קרא למילף דשנת עשרים כלמטה אתיא אפי' כרבי דאמר בעלמא עד ועד בכלל משום דהכא שקולי משקלי קראי דמכדי כיון דכתיב מבן חדש ועד בן חמש שנים תו מבן חמש ועד בן עשרים למה לי הל"ל ועד בן עשרים והיה ערכך וגו' ועד בן ששים שנה והיה ערכך וגו' פי' רש"י ז"ל מדכתיב מבן חדש ועד בן חמש שנים והיה ערכך וגו' ואמרינן עד ועד בכלל אליבא דרבי הרי בן חמש כלמטה הדר כתיב ואם מבן חמש שנים ועד בן עשרים וגו' מבן חמש ובן חמש בכלל הרי שנת חמש כלמעלה לרבי הלכך לרבי שקולים הם המקראות ויש להכריעם כלמטה ויש להכריעם כלמעלה ואי לאו ג"ש לא קמא לן הכרעה להיכא:

פרק ה

משנה א

האומר משקלי עלי וכו' עד סוף סימן ג' ביד ר"פ שני דהלכות ערכין עד סי' ח':

נותן משקלו צריך לדקדק באיזה עת ישקלו אותו כי הדבר ידוע שאדם כבד יותר בבקר קודם אכילה מאחר אכילה ומסתברא הכל כשעת הנדר הרא"ש ז"ל:

ממלא חבית מים ומכניסה עד מרפקו תוס' שבת פ' עשירי דף צ"ב ודס"פ הקומץ רבה ור"פ כל הבשר דף ק"ו ודס"פ המפלת:

ירמטיה בהרבה מקומות ראיתיו כתיב ידמטיה בדלית:

ושוקל בשר חמור וכו' בברייתא מסיים בה ר' יהודה גופיה אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר אשר בשר חמורים בשרם הרי נמשל בשר אדם לבשר חמור. וכתבו תוס' ז"ל ושוקל בשר חמור קודם שיתנהו למים ולא אח"כ כי יכבד מחמת המים שיכנסו בו ואע"פ שבשר שנחתך מב"ח הוא יותר כבד ממשקל ידו המחוברת לגופו בתר דעת הנותן אזלינן וכוונתו כפי מה שיוכלו לשקול ידו ואי אפשר לשקלה בענין אחר ע"כ. וכן כתב הרא"ש ז"ל בתוספותיו:

א"ר יוסי וכי היאך אפשר לכוון וכו' בברייתא משיב לו ר' יהודה לר' יוסי אומדין א"ל ר' יוסי עד שאומדין בשר גידין ועצמות ימודו את היד ור' יהודה כמה דאפשר עבדי:

משנה ב

שמין אותו כמה הוא שוה ביד וכו' גמרא היכי שיימינן אמר רבא אומדין אותו אומד של נזיקין כשקטע לו חבירו את ידו א"ל אביי מי דמי התם גברא זילא הוא הכא גברא שביחא הוא אלא אמר אביי אומדין כמה אדם רוצה ליתן בעבד שידו אחת מוכתבת לרבו ראשון שלא יעשה בה מלאכה לרבו שני. ורעז"ל תפס פי' רש"י ז"ל אבל תוס' ותוספי הרא"ש ז"ל דחו אותו מכמה קושיות והעלו דהכי פירושא מי דמי התם בניזקין גברא זילא הוא דכשנקטעה ידו הוא מזולזל ונמאס ממי שיש לו יד ונקשרה שאינה ראויה למלאכה שעכשיו פחיתותו ביותר מכדי פחת דמיו מתמת חסרון מלאכה מפני הזלזול אבל הכא גבי נודר גברא שביחא הוא שהרי שתי ידיו שלימות ואין לו ליתן כ"כ כמו אומד של ניזקין הלכך שמין אותו כאילו ידו אחת מוכתבת לרבו ראשון שלא יעשה בה מלאכה לרבו שני ע"כ:

זה חומר בנדרים וכו' גמרא ת"ר חומר בנדרים מבערכין שהנדרים חלין על בהמה חיה ועוף ואין נדונין הנדרים בהשג יד משא"כ בערכין. ותנא דמתני' תנא ושייר. וכתבו תוס' ז"ל דהכא ליכא למיפרך זה חומר ותו לא והא איכא הני דברייתא כדפריך בפ' הזהב גבי זה חומר בהקדש מבהדיוט משום דהתם ליכא חידוש למצוא חומרא בהקדש מבהדיוט דמדין הוא דיש לנו להחמיר טפי בהקדש מבהדיוט ומשום הכי קמתמה עליה תלמודא זה חומר ותו לא והאיכא טובא אבל הכא דאיכא רבותא דמחמיר טפי בנדרים מבערכין מש"ה לא שייך למיפרך עליה זה חומר ותו לא דתנא ושייר ע"כ:

וחומר בערכין מבנדרים כיצד וכו' ביד פ"א דהלכות ערכין סימן כ"א:

דמי עלי ומת לא יתנו יורשין. לפי שאין דמים למתים והא דתניא בב"ק ונתן פדיון נפשו דמי ניזק פי' ששמין אותו לאחר מיתה כמה היה שוה מחיים התם גזרת הכתוב היא אבל הכא לא נדר אלא דמים שישומו אותו ב"ד והרי לא בא לידי שומא שהרי מת הלכך לא יתנו יורשין את דמיו רש"י ותוס' ז"ל:

ערך ידי וערך רגלי עלי לא אמר כלום גמ' אמר רב ונותן דמיה ופרכינן והא לא אמר כלום קתני ומשני לא אמר כלום לרבנן דאמרי בפ"ק בברייתא אדם מוציא דבריו לבטלה ונותן דמיה לר"מ דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה ויודע הוא שאין ערך ליד ורגל וגמר ואמר לשם דמים. ואיתה בתוס' פ' השולח גט דף ל"ט:

זה הכלל וכו' לאתויי מן הארכובה ולמעלה וכ"ש שאר אברים שהנשמה תלויה בהן אלא דנקט תלמודא הא לאפוקי דר"ש דאמר יכולה ליכוות ולחיות תוס' ז"ל: והילך פ' תוספת יום טוב כיצד האומר ערכי עלי וכו' במאי דסיים פתח ועיין מ"ש בזה בריש מסכת שבת: [הגה"ה אמר המלקט לא דק הרב המחבר נר"ו דהכא לא שייך לומר לא במאי דפתח בי' ולא במאי דסליק מיניה שעתה לא בא התנא לפרש רק חומר דבערכים מבנדרים אבל חומר דבנדרים מבערכין כבר נתבאר בריש דמתני' ועליה קאי זה חומר בנדרים מבערכין דקתני ועוד חומרות אחרות יש בנדרים מבערכין אע"ג דקתני זה חומר וכדכתיבנא לעיל]:

יתנו היורשים כתב הר"ב ז"ל ודוקא כשנגמר הדין קודם שמת לפי באינו חייב וכו' כדכתיב והעמידו לפני הכהן וכ"כ הרמב"ם ז"ל וקשה לי דהך קרא לא כתיב אלא באם מך הוא מערכך וא"כ כשאינו מך לא בעי העמדה לפני הכהן כלל ובגמ' יתנו יורשים ש"מ מלוה על פה גובה מן היורשים שאני הכא דמלוה כתובה בתורה ש"מ מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא הב"ע כשעמד בדין פי' רש"י ז"ל וחייבוהו קודם מותו דה"ל כמלוה בשטר ע"כ. וכתב הראב"ד ז"ל בספ"א מהלכות ערכין עמירה בדין שהוזכרה בגמרא לא באו לה מדרך העמדה והערכה הכתובה בכאן שהרי ראוי הי' בשעת הנדר להעמדה והערכה ולמעוטי גוסס ויוצא ליהרג שאינם ראויין [להעמדה והערכה] בשעת הנדר והכי איתא בספרא אבל הוזכר לחיוב היורשין מפני שהיא מלוה על פה ע"כ. ולא הבינותי דברי הכסף משנה שהליץ בעד הרמב"ם ז"ל דמדאמתני' ד' דתנן מת הנודר והנידר יתנו היורשין אמרי' נמי בגמ' כשעמד בדין כמ"ש הר"ב ז"ל שם משמע דבלאו הכי קים ליה לגמ' דאם לא עמד בדין פטורין ועל כרחין היינו משום דכתיב והעמידו לפני הכהן ע"כ. ולא אוכל לעמוד על זה דלקמן נמי מוקים לה כשעמד בדין מה"ט גופיה דהכא דלא נשמע מלוה ע"פ גובה מן היורשין וכתב עוד הראב"ד ז"ל והשתא דקיימא לן מלוה ע"פ גובה מן היורשין דשעבודא דאורייתא לא אצטרכינן לעמידה בדין לא לעורך ולא לנערך מי חכם ויבן אלה ע"כ. זו נ"ל שאינה השגה לדחות המשנה מהלכה לפי מאי דקיימא לן מלוה ע"פ גובה מן היורשין אינו מטעם דשעבודא דאורייתא כמ"ש הוא אלא מתקנת הגאונים היא כלשון הר"ב ז"ל משנה ג' בפ"ק וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"א מהלכות מלוה ולפיכך לא נדחית משנתנו שעל כזה לא היתה תקנתם וכבר במלוה עצמה שיבח הרמב"ם ז"ל מנהג מערב שכותבים מטלטלי בשטר משום שמא לא ידע הלוה בתקנה וכו' ועוד כתב שם הכסף משנה בשם הריב"ש ז"ל לחלק לדעת הרי"מ במז"ל דבכתובה לא פשטה התקנה אלא במלוה ולכך יפה העתיקה הרמב"ם ז"ל להלכה וכן הר"ב ז"ל

שלא פי' בה שאינה הלכה ואפילו האידנא אבל קושיא ראשונה במקומה עומדת הא דפירשו מוהעמידו לפני הכהן ע"כ:

משנה ג

חצי ערכי עלי נותן חצי ערכו לאפוקי מדר' יוסי בר יהודה דאמר בברייתא בגמרא לוקה בערך שלם מ"ט גזרה חצי ערכו אטו ערך חצי. ואיתה בפ' נערה דף מ"ו. בראש פי' רעז"ל צ"ל ערך חציי עלי הוי כערך ראשי וכו'. וכתב הרב ר' בצלאל אשכנזי ז"ל בכל הספרי יד נמצא כתוב ערך חציי עלי נותן ערך כולו זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו נותן ערך כולו וגם בתלמוד בגמרות כתיבת יד גרסינן עלה זה הכלל לאתויי מן הארכובה ולמעלה כדגרסינן באינך תרי זה הכלל והרמב"ם ז"ל לא גריס לה בפי' המשנה ע"כ:

חצי דָמַי עלי נותן חצי דמיו וכו' נראה דר' יוסי בר' יהודה פליג נמי בהא דלוקה בדמים שלמים וכן נמצא בתוספתא הרא"ש ז"ל:

זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו נותן דמי כולו גרסי' הכא ובגמ' מפ' בכולהו זה הכלל דתנינן בפירקין לאתויי מן הארכובה ולמעלה והקשו תוס' ז"ל וא"ת אמאי נקט מן הארכובה ולמעלה טפי מכל י"א טרפיות ותרצו די"ל דאיכא רביתא בהאי טפי לאפוקי דר"ש דאמר יכולה היא לכוות ולחיות ע"כ וכתבתיו כבר בסמוך. ובתו"כ פרשה ג' דפרשת בתוקותי:

משנה ד

האומר ערכו של פלוני עלי ביד ספ"א דהלכות ערכין:

שאין דמים למתים שאין אדם יכל לידע מאחר שמת כמה היה שוה כשהוא חי ובת"כ שם:

משנה ה

ובית זה קרבן לבדק הבית שאף הם נקראים קרבן כענין שנאמר ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב וגומר וקדושת דמים הם רש"י ז"ל:

דמי שור זה עלי או דמי בית זה עלי עולה וכו' צריך להעביר הקולמות על מלות דמי. ואיתה בפ' שלוח הקן דף קנ"ט ותוס' פ' התקבל (גיטין דף ס"ו:)

חייב לשלם גמ' אמר ר' חייא בר רב לא שנו דכי אמר עלי חייב לשלם אלא דאמר דמי שור זה עלי עולה דאם אבד השור הדמים לא אבדו דהא לא אמר דמים הללו ולא היו בעין אבל אמר שור זה עלי עולה כיון דאמר זה אם מת אינו חייב באחריותו דעלי לטרוח ולהביאו קאמר. והקשו תוס' והרא"ש ז"ל וא"ת א"כ אדמפליג במתני' בין שאמר שור זה עולה ובין שור זה עלי עולה ליפלוג הכל בדאמר עלי ובין אמר דמי ובין לא אמר דמי

דהוי רבותא טפי דאע"ג דאמר עלי לא מיחייב באחריותו וי"ל דודאי בהכי קא מפליג וכי היכי דמגיה בסיפא דמי ה"נ מגיה ברישא עלי וה"ק לא שנו אלא דאמר דמי שור זה עלי עולה אבל ברישא דלא אמר דמי אפילו אמר נמי עלי אינו חייב באחריותו עכ"ל הרא"ש ז"ל. וביד פי"ד דהלכות מעשה הקרבנות סימן ו':

משנה ו

חייבי ערכין ממשכנין וכו' וה"ה חייבי דמים וכן ביד פ"ג דהלכות ערכין סימן י"ד. ואיתה בפ' שור שנגח ד' וה' (בבא קמא דף מ') ובפ' הגוזל קמא (בבא קמא דף ק"ב.) ותוס' פ"ק דר"ה דף ו' ור"פ חזקת הבתים (בבא בתרא דף מ"ח) ודפ' כל התדיר (זבחים דף פ"ט.) והקשו הם ז"ל שם בר"ה היכי דמי אי בשעברו עליו שלש רגלים שעבר על בל תאחר אפי' חטאות ואשמות נמי דהא חטאות ואשמות נמי נפקא לן נמי מקרא דמוצא שפתיך דדרשי' לה' אלהיך קרא יתירה לרבות חטאות ואשמות שהן דברים שבחובה דאכולהו כתיב בההוא קרא ועשית ואי קודם שיעבור על בל תאחר אפילו עולות ושלמים נמי לא. ותרצו בשלא עבר עדיין אלא שאנו רואין אותו מתעצל בהבאתם ע"כ. בפי' רעז"ל אע"ג דעולה מכפרת על עשה וכו' והתוס' תרצו שם בר"ה דכיון דאמרינן בעלמא שאם עשה תשובה לא זז משם עד שמוחלין לו הרי בתשובה מתכפר ול"ד לחטאות ואשמות ע"כ. וביד בפי"ד דהלכות מעשה הקרבנות סימן י"ו י"ז:

חייבי עולה ושלמים כך הגיה הרי"א ז"ל:

אע"פ שאין מתכפר לו האי מתכפר לאו כפרה ממש אלא אע"פ שאין מתקבלין לרצון עד שירצה להביאם מעצמו שנאמר לרצונו לפני ה' אעפ"כ ממשכנין אותם עד שיאמר רוצה אני הרגמ"ה ז"ל:

שנאמר לרצונו יקריב אותו לרצונו מלמד דעולה צריכה דעת ואפילו אם היה זה חייב עולה ובא חברו והפרישה משלו לכפרתו של זה אמר שמואל בגמרא דבעי' שיודיע את המתכפר דזימנין דלא ניחא ליה דליכפר במידי דלאו דידיה. ואיתה להאי בבא ס"פ מצות חליצה ברייתא ובפ' האיש מקדש דף נ' ברייתא ובפ' חזקת הבתים (בבא בתרא דף מ"ח) ברייתא:

וכן אתה אומר בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. ביד ס"פ שני דהלכות גירושין ושם נתן טעם שאין נקרא אנוס אלא מי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחויב בו מן התורה כגון מי שהוכה עד שמכר או עד שנתן אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר האסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנס את עצמו בדעתו הרעה לפיכך זה שאינו

רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות ויצרו הוא שתקפו כיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גירש לרצונו עכ"ל ז"ל: ופי' דבריו הרב ר' משה אלשיך זלה"ה בסוף פי' הושע וז"ל אמר ז"ל כי טבע כל ישראל וטוהר נפשו היא לקיים מצות ה' ומה שממאן יצרו הוא סבה לתקוף אותו כארי' דרביע עליה כשמכין את יצרו ושב ואומר רוצה אני הוא פועל טבעו ומגלה טוהר לבו וכן הדבר בשב מרעתו כי נפשו בקרבו גם בהעוותו מטוהרה היא אלא שכפות לבו תחת יצרו ועל כן מגלה טוהר לבו ע"כ בקיצור. וכן ג"כ פירש בפ' יתרו דף קכ"ה ע"א גם בביאורו לספר משלי דף קמ"ה. ובגמרא דייק רב ששת מדה"ל לתנא דמתניתין למיתני כופין אותו עד שיתן ותנא עד שיאמר לאשמועי' דמאן דמסר מודעא אגיטא ועישוהו ונתרצה לתת הגט לא אמרינן מסתמא בטלה למודעא דא"כ ליתני כופין אותו עד שיתן מאי עד שיאמר ש"מ עד דמבטלה למודעא בפירוש. ונלע"ד דה"פ דא"כ ליתני כופין אותו עד שיתן דאפי' הוה קתני הכי הוה משמע דר"ל עד שיאמר רוצה אני דהא קתני רישא לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני וכיון דהוה קתני בתר הכי וכן אתה אומר בגיטי נשים כופין אותו עד שיתן ממילא הוה שמעינן מינה דר"ל עד שיאמר רוצה אני דאי לאו הכי מאי וכן אלא ודאי להכי קתני תו זימנא אחרינא גבי גיטין עד שיאמר רוצה אני לאשמעי' דינא אחרינא אגב אורחא דבעינן בטול מודעא בהדיא ועיין בהר"ן ז"ל ראש פרק השולח. ובספר לקח טוב פרשת אמור דף צ"ה בשם ת"כ עם פי' הראב"ד ז"ל דגם הצבור אם לא רצו להביא תרומת הלשכה אין כופים אותם בעל כרחם אלא שוין הם ליחיד שכופין אותם עד שיאמרו רוצים אנחנו שהרי חייבים הם להביאם ע"כ בקיצור וגם שם בדף צ"ו וצ"ט חזר והביאו ומפיק לה ממלות לרצונכם דכתיבי התם ע"ש:

פרק ו

משנה א

שום היתומים מלת שום גרסינן בחולם. ואיתה בתוס' פ' אלמנה נזונת (כתובות דף צ"ח) ובגמ' שם ד' ק' ותוס' פרק המקבל (בבא מציעא דף ק"ח) וירושלמי פ' אלמנה נזונת ודפ' ב"ש דנזיר. וביד ספ"ג דהל' ערכין ובפ"ד סימן כ"ז ובפ"ז סי' ט"ז י"ז ובפי"ב דהל' מלוה ולוה סי' ח' ובפי"ח סי' ח'. ובטור אבן העזר סי' ק"ד ובחשן המשפט סימן ק"ג. ובדמ' בברייתא זו דברי ר"מ ר' יהודא אומר שום היתומים ס' יום ושום ההקדש צ' יום וחכ"א אחד זה ואחד זה ששים יום ומפרש בגמ' דלר"מ אם בא להכריז רצופים שלשים יום בין יתומים בין הקדש בשני ובחמישי ששים. וכתבו תוס' ז"ל שום היתומים שלשים יום

וא"ת אמאי נקט יתומים אפילו כ"ע נמי אם באו ב"ד לירד לנכסיהן כדי לפרוע לאשה כתובתה או חובו לבעל חוב צריך שומת ב"ד שלשים יום כדאיתא בפ' המפקיד מאימת אכיל פירי מכי שלמי יומי אכרזתא אלמא לכל אדם שבא לירד לנכסיהן צריכין שומת ב"ד א"כ אמאי נקט יתומים וי"ל דתנא יתומים לרבותא דמהו דתימא דלהוו יתומים כהקדש דבכמה מקומות אנו מדמין יתומים להקדש דליבעי נמי שומת ב"ד ס' יום כהקדש קמ"ל דשוין לכל אדם ע"כ וכן ג"כ כי' הרא"ש ז"ל בתוספותיו. וכתב עוד מדלא קתני שום הדיינים ש"מ דביתומים קטנים עסיקינן ומהאי טעמא מקשה בגמ' ממתני' לרב אסי דאמר אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים. וכתב הר"ן ז"ל בפ' אלמנה נזונת דף תקכ"ט ע"א ע"ב דמש"ה לא העמידו מתניתין דשום היתומים אליבא דרב אסי בשלוו לצרכי היתומים משום דבכי ה"ג שלוו ב"ר או אפוטרופוס לצורך היתומים לא בעי' הכרזה לפי שאם מתחלה רצו למכור לא היו צריכין הכרזה ע"כ. בפי' רעז"ל לא משכחת להו אלא תמניסר יומי ע"כ. אמר המלקט כיצד צא וחשוב משני בשבת שמנה שבועות הרי לך נ"ו ימים ויהא בהן ששה עשר שני וחמישי הוסף עוד ד' ימים שני ושלישי ורביעי וחמישי בשבת הרי ס' יום משהתחיל ההכרזה ויש בהן י"ח ימי הכרזה:

ושום ההקדש המקדיש שדה מקנה שהיא נפדית בדמים כמו שהיא שוה בעבור זה כשרוצה לפדותה צריך הכרזה. בפי' רעז"ל דסבר ר' אליעזר הקדיש בטעות הוי הקדש וכו'. אמר המלקט ואמר ר"א ב"ר שמעון מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע היינו נמי מחלוקת ב"ש וב"ה ברפ"ה דמסכת נזיר דבש"א הקדש טעות הקדש ובה"א אינו הקדש. והוא פי' רש"י ז"ל אבל בפי' הרגמ"ה ז"ל מצאתי כתוב כן בשאלה דהקדש קמיפלגי שכשהקדיש נכסיו גירש את אשתו וגבתה כתובתה מהו אם יכול זה המקדיש לישאל על הקדישו לפני חכם ולומר אילו הייתי יודע שהיא יכולה לחזור ולגבות כתובה מן ההקדש לא הייתי מקדיש ונמצא שלא היה הקדש שהיה הקדש טעות ושמא היה מחזיר את אשתו והיו אוכלין הלכך קסבר ר' אליעזר ידירנה הנאה כדי שלא יהא נשאל ור' יהושע סבר אינו צריך להדירה שאין אדם יכול להשאל על ההקדש שאפי' יאמר על דעת כן לא הקדשתי אפ"ה הוי הקדש דהקדש טעות הוי הקדש ב"ש כר' יהושע ואין נשאלין וב"ה כר' אליעזר ונשאלין עכ"ל ז"ל. וכתוב בתוס' ז"ל כשיגרשנה ידירנה הנאה תימא לרבי למה ידירנה וכי מה הוא עושה והלא אינו רוצה שתגבה מן ההקדש ואדרבה לאשה היה לנו לקונסה שגובה מן ההקדש וי"ל כיון דחיישינן שמא עשה קנוניא על ההקדש או על הערב שהכניס בערבות לדידה לא קנסוה רבנן ולו ראוי לידור כדי לידע אם כוונתו להערים ולא תועיל לו כוונתו שהדירוהו ע"כ. ולשון הרא"ש ז"ל לכך אמרו שהוא ידור

כדי לבטל ערמתו ע"כ. בפי' רעז"ל והלכה כר' יהושע. אמר המלקט הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ז מהלכות ערכין כר' אליעזר וכתב שם מהר"י קארו ז"ל בסוף דבריו די"ל משום דרשב"ג קאי כותיה דר' אליעזר דקאמר אף הערב ומדקאמר אף הערב משמע בהדיא דפשיטא ליה דבהקדש חיישינן לקנוניא וקיימא לן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו ע"כ. ובטור אבן העזר סימן ק"ב. ונראה מתוך דברי מהרי"ק ז"ל דגרסי' במתני' כיוצא בו אמר רשב"ג אף הערב לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה וכו' וקשה לע"ד דהא אמרי' בהדיא כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וכו' וכ"ש דלא קיימא לן כי האי כללא וכמו שכתבתי בס"פ שני דברכות בשם הרי"ף ותוס' ז"ל. גם ביד בהלכות אישות פי"ז סימן ט' י' פסק כר' אליעזר אבל בפ"ד דהלכות נדרים סימן ה' פסק כר' יהושע דנשאלין על נדרי הקדש ומתירין אותו בין נדרי קדשי בדק הבית בין קדשי מזבח ושמא דמאי דאמרינן הלכה כמותו חוץ מערב היינו דוקא ערב דרישא דאיתא התם ס"פ בתרא דבבא בתרא. ולפי' הרגמ"ה ז"ל שכתבתי בסמוך קשה נמי דר' אליעזר דשמותי הוא כב"ה ור' יהושע כב"ש:

משנה ב

המקדיש נכסיו והיתה עליו וכו' בתשובות הרשב"א ז"ל סימן תרי"ח וביד פ"ז דהלכות ערכין סינון י"ד ט"ו ט"ז. וז"ל ואחר שפודין אותה ולוקח אותה הלוקח אפילו בדינר כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון חוזר הפודה ומגבה לאשה כתובתה או לבעל חוב את חובו אפי' היה החוב מאה והשדה שוה תשעים ע"מ כך פודה אותה הרוצה לפדותה אבל אם היה החוב שנים בדמי השדה כגון שהיתה שוה מאה ויש עליו חוב וכתובת אשה מאתים אין פודין אותה ע"מ ליתן החוב או הכתובה אלא פודין אותה סתם שאם התנו ליתן אינה נפדית כלל ע"כ והראב"ד ז"ל השיגו על סוף דבריו ע"ש וכתב שם מהרי"ק ז"ל דרבינו ז"ל נראה שסובר דהא דקאמר רשב"ג בברייתא שאכתוב בסמוך ואם לאו אינו פודה אינו רוצה לומר שאינו פודה כלל אלא היינו לומר שאינו פודה בתנאי דע"מ ליתן לאשה את כתובתה ולבע"ח את חובו. אבל אם רצה לפדות אותה סתם פודה ולרבנן עד פלגא כלומר אם חובו שנים כדמי השדה אין פודין אותה בתנאי זה אבל פודין אותה סתם ע"כ בקיצור:

אלא הפודה פודה כו' כלומר הרוצה לפדות אלו הנכסים יכול לפדות בדבר מועט ע"מ ליתן לאשה וכו' וכיצד פודה בדבר מועט הקדיש בתשעים מנה והיה חובו ק' מנה מוסיף הב"ח עוד דינר ופודה ההקדש באותו דינר אע"ג דאיכא למימר הואיל ולא הוי כגגד חובו לא ליפוק לחולין הרגמ"ה ז"ל:

הקדיש תשעים מנה וכו' ירושלמי דכתובות פ' האשה ודר"פ הנזקין:
מוסיף עוד דינר פ' כל שעה (פסחים דף ל"א.) ומתני' דלא כרשב"ג דאמר אם היה חובו כנגד הקדשו פודה ואם לאו אינו פודה אלא בלא פדיון יקח דאין הקדשו כלום. פי' אחר ועיקר ואם לאו אלא דחובו יותר מהקדשו לאו אדעתא דהכי אוזפי' אלא הימוני הימני' הלכך לא גבי מהקדש. בפי' רעז"ל ועד כמה עד פלגא פי' אפי' אין עשיר שקונה קרקע עד פי שנים בשווי'. ופי' רש"י ז"ל מוסיף עוד דינר בעל חוב יוסיף עוד להלוותו דינר לזה ופודה את הנכסים הללו ע"כ. ובטור ח"מ סימן קי"ז:

משנה ג

אע"פ שאמרו וכו' הרא"ש ז"ל פ' המקבל דף קנ"ו והוכיח שם בנמקי יוסף דף קל"ד ממתני דקתני אע"פ שאמרו חייבי ערכין ממשכנין אותן נותנין לו וכו' דגם בב"ח ל"מ דבשעת גוביינא מסדרים אלא אפילו משעה שנכנס שליח ב"ד למשכנו מסדרין לו במשכונא ע"כ. עוד כתוב שם בדף קל"ה בשם ספר התרומות מסתברא דה"ה דאי לית ליה ללוה מטלטלי ואית ליה ארעא ולא שויא אלא כדי חובו לא יהבינן כוליה למלוה אלא מסדרין תחלה עם הלוה כסדר השנוי כאן שאין לנו לחלוק בענין הסדור בין קרקע למטלטלין שהרי ערכין נגבין גם מן הקרקע ובכולן נאמר החייהו מערכך ע"כ. וביד כולה מתניתין עד סוף הפרק בפ"ג דהלכות ערכין מסי' י"ד עד סוף הפרק ובפ"ח דהלכות מלוה ולוה סימן ה' ז'. ובטור ח"מ סימן צ"ז:
ומטה מוצעת בפ' המקבל בגמ' נותן לו מטה לאכול ומטה ליישן ומצע וממה שכתבו שם תוס' ז"ל מוכח דמטה מוצעת דקתני במתני' היינו מצע דקתני התם בברייתא דסגי בחד אבל מטה תרתי בעינן למישבק ליה כדכתבינן ולא תנא להו במתני' אבל הרב אלפסי ז"ל נראה דגריס במתני' ומטה ומצע שכך כתוב שם הלשון שהביאה למתני' הוא ז"ל שם:
וסנדליו ותפיליו כתוב בנמוקי יוסף שם פ' המקבל איכא מ"ד דה"ה ספריו אם הוא תלמיד ויש חולק בדבר ואומרים דדוקא תפילין שהוא דבר מיוחד לגופו ודרך מלבוש הן וכדרך שנותנין לו כסותו כך נותנין לו תפילין ע"כ וכן תמצא בבית יוסף ח"מ סימן צ"ז דף קי"ז ע"א שכתב כן הר"ר יהודה אלברצלוני ז"ל:
אבל לא לאשתו ולא לבניו אע"פ שהוא חייב במזונותיהם ובכסותם הרמב"ם ז"ל שם פ' שלישי:
שני כלי אומנות מכל מין ומין שיש לך אומנות שצריכה ד' וה' כלים:

חרש נותנין לו וכו' ק"ק לע"ד אמאי תני ליה בהדיא טפי מכל שאר אומנין הא בכלל אם היו אומן הוא ג"כ דוכי גרע וללשון הרמב"ם ז"ל שם פ"ג שכתב כיצד אם היה חרש וכו' ניחא קצת די"ל דחדא מינייהו נקט לפרושי:

שני מעצדין פי' רבינו דוד קמחי ז"ל בשרש עצד דשני מעצדין היינו אחד גדול ואחד קטון שיש לו לאומן ע"כ וכמו שכתבתי בשלהי פ' בתרא דב"ק:

ר' אליעזר אומר אם היה אכר פ' השג יד (ערכין דף י"ח.) וכתוב שם בפ"ג מה"ע בכסף משנה ואע"ג דסתם לן תנא כותיה דר' אליעזר שם פ' השג יד הוי סתם ואח"כ מחלוקת דאין הלכה כסתם הלכך פסק כרבים דהכא ע"כ:

משנה ד

היה לו מין אחד וכו' שם בהרא"ש ז"ל:

המקדיש את נכסיו וכו' פ' הגוזל קמא (בבא קמא דף ק"ב) ובפ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"א:)

אין אומרים למכור מן המרובה וליקח לו מן המועט גרסינן ואית דגרסי אין אומרים למכור מין המרובה וליקח לו מין המועט וכו' מין ביוד וכן הוא בפי' הרגמ"ה ז"ל. וכתוב שם עוד בנמוקי יוסף ומיהו כתב הרב ר' אהרן הלוי ז"ל דכי אמרי' שאין מוסיפין על המועט דוקא בכלי אומנות אבל במזון שלשים יום וכסות י"ב חורש שמין לו לעולם בבינוניות אע"פ שמתחלה היה מרעיב עצמו ולובש בגדים מטולאים ע"כ:

מעלין לו את תפליו שאף הן קרויין נכסים ומעלין לו תפילין בדמים ופודה אותם. וביד פ' ששי דהלכות ערכין סימן ג':

משנה ה

אחד המקדיש את נכסיו וכו' ס"פ נערה ובפ' הגוזל קמא (בבא קמא דף ק"ב) ושם בהרא"ש ז"ל בפ' המקבל ובירושלמי פ' הגוזל קמא:

אין לו לא בכסות אשתו וכו' ירוש' דגיטין פ' השולח. והביאה בית יוסף בשם הרשב"א ז"ל בטור א"ה סימן ע"ג. ופי' הרגמ"ה ז"ל אין לו לגזבר ליטול לו כסות אשתו ובניו אע"ג דעדין לא לבשום ע"כ וכן ג"כ פי' רש"י ז"ל שם ס"פ נערה אין לו לגזבר למשכנו על ערכו הקצוב לא בכסות אשה וכו' ע"כ אבל גבי מקדיש שייך לפ' אין לו למקדיש בכל אלו כלל שלא חל עליהן הקדש כלל:

ולא בצבע שצבען וכו' וה"נ מייתי לה בפ"ט דב"ק שם ובפ"ד דכתובות דף נ"ד ולשון הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה"ע ולא בגדים שצבען וכו' ויראה דבגדים צבועים קרויין צבע בלשון המשנה ואולי ישתנה משקלו ולא יהיה בשש נקודות אבל לא ידעתיו מתוספות יום טוב:

אין לו להקדש אלא מקומו במרגלית ושעתו בעבד ופרה שהמעריך עצמו ומך הוא ונידן בהשג יד ולפי מה שיש לו נותן להקדש ואם היה לו עבד הנישום עכשיו עשרים זוז אין אומרים רואין כאלו לוקחין לו כסות בשלשים זוז והוא משביח מנה ונמכר במאה ועשרים זוז ונמצאו דמי העבד צ' זוז וכך יתן זה להקדש אלא לפי שעתו שמין אותו וכן פרה וכן מרגלית בכפר אין שמין אותה אלא לפי מקומה:

אין להקדש אלא מקומו ושעתו וא"ת מ"ש מהכרזת ששים יום אלמא שממתינין לריוח הקדש וי"ל דאין טעם המתנת ההכרזה אולי יתייקר לאחר שהוקדש אלא שימכר בשוייו כמו שהיה שוה בשעה שהוקדש הרא"ש ז"ל. ותוס' ז"ל תרצו דהכא מיירי במטלטלין ואיתא בהנושא דאין מכריזין על אלו שמא יגנבו אבל רישא דמתני' דראש פירקין דמצריך הכרזה ס' יום מיירי בקרקעות ע"כ וכן ג"כ מבואר ביד ספ"ג דהל' ערכין ועיין בבית יוסף טור ח"מ סי' ק"ט במה שכתב בשם הר"ש בר צמח ז"ל וחולק עליו:

פרק ז

משנה א

אין מקדישין וכו' ביד פ"ד דהלכות ערכין סימן ג' ה' ו' ז' ח' ט' י"ב י"ג י"ד:

פחות משתי שנים הכי קתני מתני' אין מקדישין לגאול בגירוע פחות משתי שנים וכדמפרש ואזיל רעז"ל דעצה טובה קמ"ל תנא דמתניתין שיהא אדם חס על נכסיו ולא יקדיש פחות משתי שנים לפני היובל. וכתבו תוספי הרא"ש ז"ל ולהכי תנא אין מקדישין בסתם ולא תנא ליגאל בגירוע כאילו התנא מכריז ומודיע להמון העם שאינם בקיאים בהלכה זו שאל יקדיש פחות משתי שנים כי יפסידו יותר ממה שהם סבורים שיצטרכו לפדות בחמשים שקל ואיידי דתנא אין מקדישין בסתם תנא נמי ולא גואלין בסתם ולא תני בגירוע ע"כ:

ולא גואלין אחר היובל גרסי':

אבל ההקדש מחשב חדשים מה שפי' רעז"ל הוא פי' רש"י ז"ל וכן פי' ג"כ הרגמ"ה ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל פי' וז"ל שאם הקדיש שדהו בתוך שנת מ"ח אין המקדיש יכול לומר לו תחשוב עמי כפי מה בראוי לשנה זו ולחדשים וטול פדיונה לפי שאין מחשבין חדשים להקדש אבל אם רצה הגזבר לחשב השנה וחדשים שתי שנים ונוטל מן הרוצה לפדותה שני סלעים ושני פונדיונות על כל זרע חומר ה"ז מותר ע"כ וכן פסק שם בפ"ד. וכתוב שם בבית יוסף ודברי רבינו מבוארים שאין המקדיש יכול לכוף לכהן לחשוב לו חדשים אבל אם רצה הכהן לחשב חדשים מותר והיא גופה קמ"ל שאע"פ שאין זה שבח ההקדש

ברצון הגזבר הדבר תלוי ורשאי הוא לעשות כן ע"כ. וכתב שם ג"כ הראב"ד ז"ל דמאי דתניא ומנין שאם רצה הקדש לעשות לחודש שנה עושה אילי נאמר כן משום דכתיב וחשב לו הכהן ולא כתיב ונתן על פי השנים בחשבון הכהן הדבר תלוי ולפי מה שראה שבח ההקדש יעלה פדיונו ע"כ. ואפשר שהרמב"ם ז"ל סבירא לי' דמהאי קרא שמעינן שברצון הגזבר הדבר תלוי אפילו שאין שם שבח הקדש. בפירוש רעז"ל כגון דאקדשה בפלגא דמ"ח גמרא ופירשו תוס' ז"ל לאו דוקא נקט דאקדשה דלאו בהקדש תליא מילתא כי אם בגאולה ע"כ:

המקדיש את שדהו בשעת היובל נותן וכו' פ' האומר דקדושין דף ס"א ור"פ בית כור. וכתבו שם תוס' ז"ל פי' בקונטרס דלא גרסי' בשנת היובל דבשנת היובל פליגי רב ושמואל בפ' אין מקדישין ומיהו ברוב ספרים גרסינן התם בסדר המשנה בשנת היובל וי"ל דבשנת היובל משמע שפיר שנה שאחר היובל ולא שנת חמשים ממש מדלא קתני בשנת היובל עצמה כדקאמר בפלוגתא דרב ושמואל ואע"ג דכתיב בשנת היובל ישוב השדה וגו' והתם על כרחך בשנת היובל עצמה יש לחלק דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד דקרא לאו אורחיה לכתוב עצמה והתם נמי יליף רב מדכתיב ואם משנת היובל ושנת היובל בכלל ופריך לי' שמואל מי כתיב בשנת היובל עכ"ל ז"ל. ובסוף פירקין העתקתי פלוגתא דרב ושמואל ע"ש: [הגהה וז"ל הרשב"א ז"ל בחדושיו שם פ' בית כור (בבא בתרא דף ק"ב) ה"ג וכן כתוב בכולהו נוסחי עתיקי וכן גריס הרב רבינו שמואל ז"ל המקדיש שדהו בשעת היובל ופירושו בשעה שהיובל נוהג ואמר הרב ז"ל דאילו מקדיש שדהו בשעת היובל פלוגתא דרב ושמואל היא אית דאמר אינה קדושה כל עיקר ואית דאמר קדושה ויוצאה ביובל עצמו כדאיתא במסכת ערכין ובמסכת גיטין ויש מקצת נוסחאות שכתוב בהן בשנת היובל ויש לפרשה בשנה שאחר היובל שהיא שנה ראשונה ליובל הנכנס ומשום דקתני עלה שנותן סלע ופונדיון נקט שנה ראשונה של יובל זה ובפלוגתא דרב ושמואל גרסי' התם בשנת היובל עצמה דשנת היובל סתם שנה שאחר היובל במשמע ואע"ג דאמרינן התם מי כתיב בשנת היובל משנת היובל כתיב שנה שאחר היובל היא דאלמא בשנת היובל שנה עצמה של יובל לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד ודייקא נמי דקתני סיפא הקדישה שתים ושלש שנים אחר היובל אלמא רישא כשהקדישה בשנה שאחר היובל עצמה ע"כ]:

היו שם נקעים עשרה טפחים או סלעים וכו'. נקעים דומיא דסלעים דאין ראויין לזריעה וכגון שמלאים הנקעים מים. [הגה"ה וז"ל הרשב"א ז"ל בחידושיו פ' בית כור (בבא בתרא דף ק"ב) ה"ג אין נמדדין עמה פי' הר"ר שמואל ז"ל אין נמדדין עמה לפדיון בית זרע

חומר שעורים בחמשים שקל כסף אבל לפדות בשוויין נמדדין כדתנן הקדיש בור ודות ושובך ואע"ג דרשותא באפי נפשייהו נינהו ואקשינן וליקדשו באנפי נפשייהו כלומר לפדיון בית זרע חומר שעורים ואע"פ שאינם שדה אחת ונ"מ שיגאל לחצאין וצריך תלמוד דבלאו ה"נ שדה אחוזה לוה וגואל וגואל לחצאין ובמסכת קדושין פירשתי. אבל יש להקשות כאן נהי נמי שאין נפדין בכך מתורת שדה אחת מדין עצמן היה להן לפדות ולמאי וכו' תני אין נמדדין עמה אי הכי פחות מכאן נמי קשה לן ומעיקרא נמי אמאי לא קשיא ליה דהא סלעים קתני שאינם ראוין לזריעה ויש לפרש דאע"ג דסתם סלעים אינם ראויים לזריעה יש נמי במשמען סלעים שראוים לזריעה שאפשר הוא ומעיקרא קס"ד דסלעים דומיא דנקעים קתני וראויין לזריעה והשתא דייקינן מדקתני לנקעים דומיא דסלעים ש"מ דבסלעים שאינם ראוין לזריעה כל עיקר קאמר כסתמן ודכוותה בנקעים וכל אחד למד מחברו ע"כ]. הגה"ה לשון החכם הר"ס ז"ל צ"ע במה שכתב רבינו עובדיה ונפדין לפי חשבון נ' סלעים לבית כור דהואיל וסוף סוף נפדין לפי חשבון נ' סלעים לבית כור מאי נפקותא איכא בין אם נמדדין עמה או באנפי נפשייהו ואין לומר דנפקא מינה לגאול זה בלא זה דאי מיתחשבי באנפי' נפשייהו הוו להו כשתי שדות וגואל זה בלא זה הא ליתא דאפילו נחשבין כשדה אחת יכול לגאול זה בלא זה דהא קתני לקמן בפ"ט דיכול לגאול לחצאין כדקתני ולא יגאל לחצאין ובהקדש מותר בכולן ורש"י ז"ל פי' דאין נמדדין עמה והן נפדין בשוויין והשאר לפי חשבון נ' סלעים לבית כור עכ"ל ז"ל:

הקדישה שתים או שלש שנים לפני היובל נותן לו סלע ופונדיון לשנה. דכתיב ונגרע מערכך אף מן ההקדש שאם אכלה הקדש שנה או שנתים א"נ לא אכלה אלא שהיתה לפניו מנכה סלע ופונדיון בכל שנה ושנה פי' אף מן ההקדש שכשם שמנכה לו אותם שנים שהיתה ברשות בעלים שאינו נותן מהם סלע ופונדיין כך אם אכלה הקדש שנה או שנתים מנכה לו סלע ופונדיון בכל שנה ושנה:

נותן לו סלע ופונדיון וכו' פ' המקבל (בבא מציעא דף ק"ו:)

אלא נותן את כולו כאחת דכתיב את הכסף עד שיהא כסף כולו כאחת. ועיין במה שכתבתי לקמן בפ' בתרא סוף סימן ב' בשם הרגמ"ה ז"ל. ובת"כ פ' עשירי דפי בחוקותי ובפי"א כוליה פירקין:

משנה ב

אחד הבעלים וכו' נראה דרבותא אשמועי' דאע"ג דבעלים מוסיפין חומש אין מקילין עליהם ליתן דבר שנה בשנה אלא גם הם נותנין את הכל כאחת אבל לכאורה משמע

דלרבותא דאחד כל האדם נקטיה וצ"ע אם גם החומש צריכין בעלים ליתן אותו הכל ביחד עם החמשים שקל כסף:

משנה ג

הקדישה וגאלה וכו' ביד שם פ"ד סימן כ' כ"ג:

או אחד מן הקרובים וגאלה מידו אינה יוצאה מידו ביובל י"ס דגרסי יוצאה מידו וכו' והיא גירסת רש"י ז"ל וז"ל יוצאה ביובל ומתחלקת לכהנים כי היכי דהוות נפקא מידיה דההוא קרוב דאתי האי מחמתיה ע"כ. וכן משמע נמי גירסת תוס' ז"ל בדף כ"ו בפירקין בדבור המתחיל אילימא ביובל ראשון גם זו היא גירסת הראב"ד ז"ל בהשגות שם אבל הרא"ש ז"ל דחה אותה גירסא והעלה דגרסי' אינה יוצאה ושכן נמצא בספר הרגמ"ה ז"ל ע"כ והיא גרסת הרמב"ם ז"ל בפירושו וגם ביד שם וז"ל שם ביד אבל אם גאלה אותה בתו או שאר קרוביו או [איש] נכרי [שאינו קרובו] מיד ההקדש אם חזר המקדיש וגאלה מידן חוזרת לו לעולם ואם לא גאלה מידן אלא הגיע היובל והיא תחת יד הבת או שאר קרובים או [איש] נכרי ה"ז יוצאה להקדש ואינה חוזרת לבעלים לעולם אלא תהיה אחוזה לכהנים שנאמר והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה' כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו ואין הכהנים צריכין ליתן דמים שכבר נפדית מיד ההקדש ולקח ערכה מאחר אלא תחזור לכהנים כאילו הם בעליה ע"כ וגם הראב"ד ז"ל כתב שם בסוף השגתו שבדק ומצא נוסחא כדברי הרמב"ם ז"ל:

גאלה אחד מן הכהנים ברייתא בפ' הגוזל קמא (בבא קמא דף ק"ט:)

אלא יוצאה לכל אחיו הכהנים בגמרא בברייתא יליף טעמא מקרא דכתיב לכהן תהיה אחוזתו ואיכא למדרש הכי אחיזתו של כהן שירש מאמו תהא שלו אבל זו אינה שלו:

משנה ד

הגיע היובל וכו' בר"פ:

רש"א וכו' בירוש' ר"פ האומר דקדושין:

ר' אלעזר וכו' בלי יוד משמע דגרסי' ליה שהוא ר' אלעזר בן שמוע חברם של ר' מאיר ור' יהודה. ובגמ' איבעיא לן לר' אלעזר דאמר ביובל שני בת גאולה היא אם לא נגאלה בראשון בעלים שגאלוה ביובל שני כאחר דמו ואי פריק לה יוצאה מידו לכהנים או לאו כאחר דמו אלא כי היכי דאילו פרקה ביובל ראשון הוות קיימא בידיה השתא נמי קיימא בידיה ופשטינן כאיכא דאמרי דלאו כאחר דמו ואינה יוצאה מידו לכהנים:

משנה ה

הלוקח שדה מאביו ס"פ השולח ברייתא וס"פ המוכר את הבית ברייתא ור"פ יש בערכין. וביד שם פ"ד סי' י' י"א כ"ו כ"ח:

יצאת זו שהיא ראויה להיות שדה אחוזה דאי לא רבי לן קרא אלא מת אביו ואח"כ הקדישה ליכתוב קרא אם משדה מקנתו אשר לא אחוזתו א"נ אשר לא שדה אחוזתו ומתרבייא רישא דמתני' דמודה בה ר"מ דדרשינן יצאת זו שהיא כבר אחוזה מאי משדה אלא ש"מ למידרש שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצאת שדה שהקדישה ואח"כ מת אביו שבשעת הקדש היתה ראויה להיות שדה אחוזה:

שדה מקנה שהקדישה וגאלה אחר אינה יוצאת לכהנים ביובל אלא למי שמכרה למקדיש רש"י ז"ל. וכתבו תוס' ז"ל לפום ריהטא משמע דאינה יוצאה לכהנים ביובל אם גאלה אחר מיד הגזבר לפני היובל ורש"י ז"ל פי' בפי' החומש שלו דאפילו לא גאלה אחר אלא שעדיין היא ביד הגזבר תצא בחנם ביובל לבעלים הראשונים אשר לו אחוזת הארץ ע"כ. אכן אני הדיוט חפשתי בהרבה פירושי רש"י ז"ל בדפוסים משונים זה מזה שבחומש ומצאתי בקצתם הלשון כך וימכרנה גזבר לאתרי או אם יגאל וכו' ובאחד מן הדפוסים שמצאתי כתיב בו או אם לא יגאל וכו' מצאתי העברת הקולמוס על מלת לא וכן ג"כ בפי' הרב ר"א מזרחי ז"ל העתיק או אם יגאל וכו' ע"ש. וגם בתוס' יום טוב כתוב וראיתי אני נוסחא דווקנית מפי' רש"י ז"ל שבחומש שכתוב בה וימכרנה גזבר לאחר או אם יגאל הוא בשנת היובל ישוב השדה וגומר:

כהנים ולוים מקדישים לעולם ואפילו בשנת היובל עצמה אבל ישראל שהקדיש שדהו בשנת היובל עצמה אינה מקודשת עכ"ל רעז"ל. אמר המלקט כשמואל ודלא כרב וכן פסק הרמב"ם ז"ל שם בפ"ד אמנם בפירושו למתני' פי' כרב וז"ל ולפי שנתבאר שישראל אינו פודה אלא עד היובל אבל אם עבר עליו היובל כמו שהקדמנו ביאורו לא תגאל עוד. אמר כהנים ולוים גואלין או מקדישים ואע"פ שאין זה מיוחד להן שישראל ג"כ מקדישין לעולם ואפילו בשנת היובל עצמה עכ"ל ז"ל. פי' לדבריו ז"ל דבגמ' מתרץ ארב דאמר דאם הקדישה ישראל בשנת היובל עצמה הוי קדושה מאי איריא דנקט תנא דמתני' כהנים ולוים מקדישין לעולם אפילו ישראל נמי בשלמא לשמואל דאמר ישראל שהקדיש בשנת היובל עצמה לא קדשה קמ"ל דכהנים ולוים מקדישין לעולם ומהדר וליטעמיך לשמואל נמי קשה אמאי תני הכא גבי כהנים ולוים בין לפני היובל בין לאחר היובל כיון דאם הקדישו כהנים ולוים בשנת היובל עצמה קדוש כ"ש לפניה ולאחריה אלא מאי אית לך למימר אליבא דשמואל איידי דתנא רישא בריש פירקין גבי ישראל לפני היובל ולאחר

היובל תנא סיפא נמי גבי לוים בין לפני היובל בין לאחר היובל אע"ג דלא איצטריך הכי נמי לדידי אמרי' דאיידי דתנא רישא גבי ישראל אין מקדישין ולא גואלין תנא נמי סיפא גבי לוים מקדישין וגואלין אע"ג דמקדישין דכהנים ולוים לא שמעי' מיניה מידי דאפילו ישראל נמי מקדישין כדאמרי'. ואיתא להאי בבא פ' ראוהו ב"ד (ראש השנה דף כ"ט) לפי פירוש רבינו יצחק הלוי רבו של רש"י ז"ל:

שאין אדם מקדיש דבר שאינה שלו אע"ג דקרא כתיב בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר לו אחוזת הארץ איצטריך לטעמא משום דבקרא לא מיירי אלא במקדיש ופודהו דהכי כתיב וחשב לו הכהן וגומר ונתן את הערכך ביום ההוא קדש לה' בשנת היובל ישוב השדה וגו' ואנן איירינן בִּגְאֻלֹּתֵהּ אחר ואי נמי לא נגאלה כלל עד כאן:

פרק ח

משנה א

המקדיש את שדהו ביד רפ"ה דהלכות ערכין:

בשעה שאינה יובל כתב הרמב"ם ז"ל בשעה שאינה יובל יש בקצת הנוסחאות המקדיש שדהו בשעה שאין היובל נוהג והענין אחד אבל הנוסח האמתי הוא מה שכתבנו תחלה ע"כ. ובתלמוד המוגה ע"י הר"ר בצלאל אשכנזי ז"ל מצאתי בשעה שאין היובל נוהג [הגה"ה ואינו מובן לי מה שכתוב בתוס' יום טוב בזמן שאינה יובל ובמשנה שבגמ' שאין היובל ובלשון הר"ב ז"ל נמצאו גם שניהם ע"כ דאי שבמשנה שבגמ' טעות דפוס הוא שדלג מלת נוהג כמו שכתבתי שהגיה הרב ר' בצלאל ז"ל מפי ספרי כ"י מדוייקים ואי לשון רעז"ל הוא תפס כגרסא הנסוחה ופי' שרוצה לומר בזמן שאין היובל נוהג]. וכן בתוס' ז"ל ואפשר לומר שגם רש"י ז"ל כך היה גורס ואין הכרח גמור וז"ל תוס' ז"ל המקדיש שדהו בשעה שאין היובל נוהג פי' בזמן שאין היובל נוהג דאז הוא נפדה בשוויו ויש בו ריוח להקדש לפתוח תחלה הבעלים מפני החומש אבל בזמן שהיובל נוהג הוא נפדה לפי זרעו בחמשים סלעים בית זרע חומר שעורים ובשדה אחוזה מיירי ובזמן הבית מיירי דאיכא רווחא להקדש דאי שלא בזמן הבית מחללו אם ירצה אפי' לכתחלה על שוה פרוטה לפי שאין בו ריוח להקדש דלאיבוד אזיל כדאי' לקמן בגמ' בסוף פירקין ההוא דאחרים לנכסיה אתא לקמיה דרב יהודה א"ל שקול ד' זוזי אחיל עלייהו ושדינהו בנהרא ולישתרי לך וא"ת היאך נמצא בזמן שאין היובל נוהג בזמן הבית וי"ל בזמן שגלו ישראל דבעי' כל יושביה עליה ע"כ:

אומרים לו פתח אתה ראשון בגמרא פריך והתניא כופים ומשני מאי אומרים נמי כופים ואב"א מעיקרא אומרים אי צאית צאית ואי לא כופים ופי' הרמב"ם ז"ל בשעה שאין היובל נוהג הוא דכופין ומכריחין אותו לתת בה דמים שהרי אין שם יובל שתצא בו לכהנים אלא סופה להפדות אבל בזמן שהיובל נוהג שאם יגיע יובל ולא יגאלנה סופה לצאת לכהנים מצוה עליו לפדותה הוא שהאדון קודם ואם לא רצה אין כופים אותו והראב"ד ז"ל חלק עליו בזה ההפרש שם רפ"ה. והקשו תוס' ז"ל מ"ש דצריך כפייה הכא טפי מכל הני דתנן בספ"ק דבכורות מצות פדייה קודמת למצות עריפה מצות יעידה קודמת למצות פדיי' מצות יבום קודמת למצות חליצה מצות גאולה באדון הוא קודם לכל אדם ומפיק כולהו מקראי התם ולא אשכחן כפייה כי אם בזה וי"ל דשאני הכא דיכול לבוא לידי תקלה אם יהנו העולם ממנה ע"כ. בפי' רעז"ל ומפני שלשה דברים וכו' ומתני' חדא ועוד קאמר. עוד בפי' רעז"ל צריך להגיה והשנית שמצות גאולה באדון דכתיב ואם לא יגאל ונמכר בערכך אלמא וכו':

א"ר יוסי לא אמר זה אלא בכביצה תימה איך היה זה המעשה בימי ר' יוסי והלא ר' יוסי לא היה בזמן הבית וא"כ לא הוצרך לפתוח תחלה בבעלים וי"ל דפליג ע"פ הקבלה על פי מה שאירע בזמן הבית א"נ אפילו שלא בזמן הבית גאולה בבעלים תחלה כדכתיב ואם לא יגאל ונמכר תוס' ז"ל. וז"ל הרא"ש ז"ל אמר ר' יוסי לא אמר זה אלא בכמצה משמע דקאמר דהכי הוה מעשה ובתוספתא תניא א"ר יוסי אפילו לא אמר זה אלא בכביצה דהקדש נפדה בשוה כסף ע"כ:

שההקדש נפדה בכסף תוס' רפ"ק דקדושין:

ובשוה כסף דבכל דוכתא שוה כסף ככסף חוץ ממעשר שני:

אמרו לו הגיעתך פי' ואפ"ה אמר לו הגזבר הגיעתך והרי היא שלך בביצה. וראיתי שהגיה הרי"א ז"ל הֲגִיעָתְכָה בהא וגם נקד הכף בקמץ וצ"ע לע"ד דמ"ש:

נמצא מפסיד איסר ושדהו לפניו סתמא כרבנן מדלא קתני נמצא מפסיד ביצה ויש לו שני הפסדות אחד שחזרה לו שדהו ואחד שהפסיד האיסר:

משנה ב

אמר אחד הרי היא שלי וכו' ביד שם בהלכות ערכין פ"ח סימן ג' ד' ה' ו' ז' ורפ"ט דכלכות מכירה ובת"כ היא שנויה פרשה ד' דפרשת בחוקותי:

עד עשר אית דלא גרסי מלות עד בכולה מתני' וכן הוא שם ביד וגם הר"ר יהוסף ז"ל מחקן בשם רוב הספרים:

חזר בו של מ' ממשכנין מנכסיו עד עשר נמצא ביד גזבר עשרים ובן שלשים יתן שלשים הרי חמשים:

ונפרעים משל עשר את המותר עד שיהא להקדש בה עשר סלעים הואיל וזה שם אותה בעשר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וזהו טעם כולם. ובגמ' בלשון שני רמי תנן חזר בו של עשר מוכרין אותה בשוויה ונפרעין משל עשר את המותר והתניא משלשין ביניהם אמר רב חסדא לא קשיא כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה פי' רש"י ז"ל מתני' בזה אחר זה דהשתא אמר בן חמשים לגזבר כי הדרי שבקי לך בר ארבעים ברייתא שחזרו בבת אחת משלשין ביניהם שלשה ראשונים נשכרים ושנים אחרונים נפסדין שאם חזרו כולן ומכרה גזבר בשוויה בחמש סלעים נמצאו פחותים מ"ה סלעים יתן בן חמשים העשרה שלו לבדו וּמֵעֶשֶׂר של בן מ' יתן החצי ששניהם נתרצו בהם ומעשר של בן שלשים יתן השליש ובן מ' יתן השליש ובן שלשים השליש ששלשתם שלשים אמרו והעשר של בן עשרים יתנו בין ארבעתם והחמש שפחתו מבן עשר יתנו חמשתם ע"כ אבל רעז"ל תפס והעתיק לשון הרמב"ם ז"ל ממש אשר שם בפ"ח והראב"ד ז"ל השיגו שם. וז"ל הרגמ"ה ז"ל כשחזרו כולן כאחת משלשין ביניהן כיצד של חמשים יתן ט"ו ושל מ' חמשה מתוספתו וחמשה מתוספת בן שלשים ובן שלשים יתן חצי תוספתו וחצי תוספתו של בן עשרים ובן עשרים יתן חצי תוספתו וחצי מן הנותר שנפרעין מבן עשר עכ"ל ז"ל:

הבעלים אומרים בעשרים וכל אדם אומרים בעשרים בקצת ספרי יד נ"א וכל אדם אומרים בעשרים ואחד. ואיתא להאי בבא בפ' הזהב (בבא מציעא דף נ"ג:)

הבעלים קודמין מפני שהן מוסיפין חומש בגמ' פריך למימרא דחומש עדיף ורמינהי דתנן בפ"ד דמסכת מעשר שני בעל הבית אומר בסלע ואחד אומר בסלע [ואיסר] את של סלע ואיסר קודם מפני שמוסיף על הקרן ומשני הכא דחומשא רווחא דהקדש הוא חומש עדיף התם גבי מעשר שני דחומש רווחא דבעל הבית הוא שהרי בין קרן בין חומש הכל שלו הוא והוא יאכל הכל בירושלים ואין לנו בו אלא מצות פדייה שלא יאכלנו בגבולין בלא פדיון ועיקר פדייתו בקרן היא ואע"ג דבצרי דמי לא איכפת לן שהרי ביתרות דמיו אין נהנה אלא הוא ולהכי קרנא תיפרוק שפיר חומשא לא איכפת לן. והתם בירושלמי משני דלהכי לא חששו לתוס' חומשו אע"ג דבעל הבית בעי למיתב דהא חומש של סלע הוי דינר ודינר הוי כ"ד איסרין כדאמרי' בפ"ק דקדושין מפני שהוא יכול להערים על החומש ולפוטרו ממנו כדתנן התם מערימין וכו'. והקשו תוספות ז"ל דמאי קושיא דהא דהבעלים קודמין זהו כשאין אחר פודהו ביותר דהבעלים אומרים בעשרים וכל אדם אומרים בעשרים אבל התם גבי מעשר בעל הבית אומר בסלע ואחד אומר

בסלע ואיסר ומסיפא נמי ליכא למיפרך דקתני אחד אומר הרי היא שלי בעשרים ואחד הבעלים קודמין ונותנין כ"ו והכא גבי מעשר קתני דאחר קודם דהאי נמי לאו קושיא היא דמידי הוא טעמא אלא מפני שמוסיף על הקרן שהוא עשרים הכא נמי במתניתין דין הוא שיקדמו הבעלים שגם הם מוסיפים על הקרן כשנותנים עשרים ושש שנותנין האחד יותר על העשרים והחומש בשביל החומש של הקרן שהוא עשרים ושמא הוא מקשה כך מ"ש שכופין הבעלים לתת דמים שאמר האחר וחומשו על מה שאמרו האחרים דקתני שהבעלים נותנין כ"ו כ"ז והכא קתני כשהבעלים אומרים בסלע והאחד אומר בסלע ואיסר של סלע ואיסר קודם ואין אנו כופין את הבעלים שיתנו סלע ואיסר עם החומש דקתני האחד של סלע ואיסר קודם ולא קתני הבעלים נותנים חמשה דינרין שהוא קרן וחומש ואיסר ומשני הכא חומשא רווחא דהקדש חומש עדיף הלכך כופין את הבעלים. התם דחומשא רווחא דבעל הבית עכ"ל ז"ל בשם הר"ר אלחנן ז"ל. ולפי הגירסא של קצת ספרי יד שכתבתי לא קשה מידי:

משנה ג

אמר אחד הרי היא שלי בעשרים ואחד פרק הזהב (בבא מציעא דף נ"ד.) ולשון הרמב"ם ז"ל שם פ"ח בא אחד ואמר הרי היא שלי באחד ועשרים אם שתקו הבעלים ולא הוסיפו כלום מוכרין אותה להם בחמש ועשרים ואם הוסיפו הבעלים על עשרים ואחד אפילו פרוטה אחת הרי אלו נותנין ששה ועשרים ופרוטה אחת. אחת ועשרים ופרוטה שנתנו מעצמן וחמש שהן חייבין בו משום חומש המתן שנתנו תחלה וכן וכו' ושם השיגו על זו הפרוטה מה טיבה ע"ש במה שטען הכ"מ בעדו ז"ל:

הבעלים נותנין. שלשים קצת קשה וכי מפני שיעלוהו בדמים יותר מכדי שוויו נכוף הבעלים לתת וי"ל אם יראו הבעלים שיעלוהו יותר משוויו יאמר תפדו אתם ואנחנו נעלה החומש הר"י ז"ל בגליון וגם הרא"ש ז"ל:

שאין מוסיפין חומש על עלויו של זה כצ"ל ואכולהו באבי קאי. ובגמ' אמר רב חסדא לא שנו אלא שלא נישום הקדש בשלשה כמו שאמר זה האחר אבל שמאוהו שלשה כדבריו של זה מוסיפים בעלים חומש על עלויו בעל כרחן ולא בעי' עשרה ואע"ג דשומא דהקדש בעי עשרה כדתנן בפ"ק דסנהדרין הקרקעות ט' כו' הכא רבותא קמ"ל דכיון דאמרי תלתא לא מהדרינן אעשרה ויוסיפו חומש על העלוי ואיתא נמי בגמ' דב"ש מחמרי דאע"ג דלא נישום בשלשה כדבריו מוסיפים בעלים חומש על עלויו:

ואם לאו אומרים הגיעתך י"ס הגעתיך והם יפרשו שהוא דברי הבעל לקונה. ובת"כ היא שנויה בפרק עשירי דפרשת בחוקותי:

משנה ד

ואם החרים את כולם העלה הרא"ש ז"ל דצאנו ובקרו הכל אחד ואם החרים כל צאנו אם נשאר מבקרו הוי חרם וכן בהפך דצאנו ובקרו הכל אחד וכן חלוקת עבדיו ושפחותיו הכל אחד ע"כ:

אינם מוחרמין דאמר קרא מכל אשר לו מאדם ומשדה אחוזתו וכו' לשון רעז"ל. אמר המלקט בגמרא בברייתא קתני מבהמה ולא כל בהמה אע"ג דבקרא לא כתיב אלא מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו ובברייתא אחרת דריש בהמה למאי דקתני מתני' דבסמוך המחרים בתו אינה מוחרמת אע"ג דיכול למכרה כשהיא קטנה מקרא דבהמה דמה בהמה שיש לו רשות למכרה לעולם אף כל שיש לו רשות למכרה לעולם למעוטי בתו שהרי אינו יכול למכרה כשהיא נערה:

דברי ר' אליעזר בכל הספרים אליעזר ביוד וכתוב בכ"מ שם בה"ע פ"ו דמדקתני דברי משמע דרבנן פליגי עליה. ואע"ג דראב"ע ס"ל כותיה ע"כ וזהו שפי' הרמב"ם ז"ל אם עבר והחרים את כולם הכל מוחרם כת"ק ע"כ. אלא דקשה קצת לע"ד שאם הנוסח האמתי הוא ר"א ביוד אמאי לא פירש בכ"מ דמשום דר' אליעזר שמותי הוא אע"ג דר' אלעזר בן עזריה ס"ל [כותי'] לא פסקו (כמו) [כר"א] מן הטעם שכתב הוא דכיון דתנן דברי ר' אליעזר משמע דרבנן פליגי עליה ובגמרא פריך ראב"ע היינו ר' אליעזר ומשני איכא בינייהו דר' אילא דא"ר אילא באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש דגמרי' מיעקב דכתיב עשורין עשר אעשרנו ראב"ע אית ליה דר' אילא דהא אתא לאשמועי' שיהא אדם חס על נכסיו ר' אליעזר לית ליה דר' אילא דהא אתא לאשמועי' דאי בזבז טובא לא איכפת לן אלא דשייר לעצמו קצת דומיא דחרם. ובת"כ שנויה מילתיה דראב"ע ברפ"ה דפ' בהר סיני ובפי"ב דפ' בחוקותי. וביד פ' ששי דהלכות ערכין סימן ב' וספ"ח:

אמר ראב"ע ומה אם לגבוה וכו' בגמרא מפרש דאיכא בינייהו דר' אילא וכו' והרמב"ם ז"ל בסוף הלכות ערכין פסק לדברי ראב"ע:

ומה אם לגבוה וא"ת והא האי קרא בחרם הניתן לכהנים כתיב דהא בסיפא דקרא כתיב לא ימכר ולא יגאל ואילו בחרמי בדק הבית יש להם פדיון כהקדש והיכי קאמר במתני' ומה אם לגבוה והא לאו לגבוה הוא כי אם לכהנים וי"ל דאפילו בחרמים הניתנים לכהנים יש בהם קדושת הגוף כדתניא לקמן בפירקין חרמים כל זמן שהן במת הבעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהם נחנם לכהן הרי הם כחולין אלמא אית בהו קדושת הגוף תוס' ע"כ:

משנה ה

שאין אדם מחרים דבר שאינו שלו דעבד עברי ושדה מקנה חוזרין ביובל הרגמ"ה ז"ל:

כהנים ולוים אינם מחרימין ביד שם פ' ששי סימן ז' אלא שאין כתוב שם בכסף משנה אלא שהיא משנה בסוף ערכין ואפשר שנפל שם טעות סופר או טעות דפוס שהרי גם אמתני' דבסוף פירקי' דמחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים כתוב שם פעמים שהיא משנה בכוף ערכין:

שהחרמין שלהם כלומר אף אם יחרימו הרי הן זוכין בהן מיד. תימה לי מה נתינת טעם הוא מכל מקום יהא חרם וימעלו בו עד שיאמר אני רוצה לזכות בו וכי תימא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו נפקא מינה אם החרים מטלטלין שהם ברשות ארר וצ"ע הרא"ש ז"ל:

אמר ר' נראין דברי ר' יהודה כדפי' רעז"ל מפרש לה תלמודא וה"נ מפרש תלמודא בר"פ ואלו מגלחין ובפ"ק דחולין דף י"ב גבי אמר רבי נראין דברי ר' יהודה לר' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי באשפה שבשוק שאף ר' חנינא לא נחלק עליו אלא באשפה שבבית אבל באשפה שבשוק מודי ליה ובשוק עצמו מוכח בתוספתא דפליג נמי עליה. ובפ"ק דתמורה דף י"א גמרא אמר ר' יוסי האומר רגלה של זו עולה כולה עולה אברייתא דמייתי התם כמו שרמזתי שם סימן ג' קאמר רבי נראין דברי ר' יוסי לר' יהודה בדבר שהנשמה תלויה בו שאף ר' יהודה לא נחלק עליו אלא בדבר שאין הנשמה תלויה בו אבל בדבר שהנשמה תלויה בו מודי ליה ובפ' המפלת (נדה דף כ"ג) גבי המפלת כמין בהמה חיה ועוף א"ר חנינא בן אנטיגנוס נראין דברי ר"מ בבהמה וחיה והה"נ לקריא וקיפופא דעיניהם הולכות לפניהם ואע"ג דפליגי רבנן עליה ודברי חכמים נראין לר"מ בשאר עופות דר"מ נמי מודי להו אלא דהתם מסיק דלרבנן נמי קריא וקיפופא הוי ולד טפי משאר בהמה חיה ועוף הואיל ויש להם לסתות כאדם זקופות. וה"נ איתא בפרק בא סימן גבי אמר רבי נראין דברי ר' יהודה בן אגרא בשלא בדקה ודברי חכמים כשבדקה וכתבו שם תוס' ז"ל בכמה דוכתי משני הכי אבל בפ' הזהב גבי חומש ומעשר ובפ' כל הבשר גבי אפשר לסוחטו לא משני הכי משום דיכול ליישב בענין אחר בהגהה מועטת ע"כ ודכוותה פי' הר"ר שמשון ז"ל בפט"ו דאהלות סימן ח' כמו שכתבתי שם. וכתבו תוס' ז"ל פ' כיצד צולין דלא שייך לשנויי הכי אלא היכא דבברייתא קתני בהדיא במאי פליגי אבל היכא דלא נזכר בהדיא לא מוקמי' אנן מסברא לומר דרואה אני דברי פלוני בענין זה שאף ר' פלוני לא נחלק עליו אלא בענין אחר מאחר שאותם העניינים לא נזכרו כלל בברייתא כי ההיא דהתם:

משנה ו

חרמי כהנים וכו' פ"ק דתמורה דף ה'. וכתבו תוס' ז"ל חרמי כהנים פי' חרמין הניתנין לכהנים אין להם פדיון כדכתיב לא ימכר ולא יגאל ועל כרחך בחרמין איירי (הגה"ה נלע"ד בכהנים צ"ל אע"פ שהרב בצלאל אשכנזי ז"ל לא הגיהו או צ"ל בחרמי כהנים) אע"ג דסתמא כתיב דאי בחרמי בדק הבית פשיטא דנפדין הן כדי לעשות מהן צרכי בדק הבית ע"כ:

אלא ניתנין לכהנים כתרומה יש שאין גורסין מלת כתרומה אבל הרמב"ם ז"ל נראה דגריס לה שם פ' ששי סימן ד':

ר' יהודה בן בתירא אומר וכו' פרק הנחנקין (סנהדרין דף פ"ח.) וכתב הרא"ש ז"ל ר' יהודה בן בתירא אומר סתם חרמין לבדק הבית קשה קרא דכל חרם בישראל לך יהיה דמשמע סתם חרמין לכהנים מאי קעביד וכי תימא כשפירש שהחרים לכהנים כדפירש רש"י ז"ל בפי' החומש תיקשי לך מאי חזית דנפרש קרא דכל חרם בישראל לך יהיה במפרש וקרא דכל חרם קדש קדשים הוא בסתם איפוך אנא ונ"ל דמסתבר שרצון אדם וחפצו שיהיו נכסיו לשמים:

וחכמים אומרים סתם חרמין לכהנים שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו. חימא אמאי לא דרשי ליה מדכתיב כל חרם בישראל לך יהיה וי"ל משום דבהאי קרא כתיב בהדיא החרם לכהן משמע להו מפורש טפי וא"ת כיון דרבנן מוקמי קרא דכל חרם קדש קדשים להך דרשא שחרם חל על הקדשים מנא להו שאם החרים נכסיו לבדק הבית שחלה קדושה עליהן בלשון חרם ונ"ל משום דאין מקרא יוצא מידי פשוטו ופשטיה דקרא משמע שאם החרים נכסיו שהן קדושים וא"ת לר' יהודה בן בתירא דאמר סתם חרמין לבדק הבית הא כתיב בקרא לא יגאל ורש"י ז"ל פי' בפי' החומש דמוקי לא יגאל במפרש לכהנים ע"כ. וז"ל הר"י ז"ל בגליון הא דלא מייתי קרא דכל חרם בישראל לך יהיה משום דההוא מוקמי' במטלטלי או למידרש דהרי הם כחולין כשנתנם לכהן ע"כ. אבל הרמב"ם ז"ל בפ' ששי דהל' ערכין וחרמין הביא ראיה דסתם חרמין לכהנים מקרא דכל חרם בישראל לך יהיה:

ר' יהודה בן בתירא אומר סתם חרמין לבדק הבית שנאמר כל חרם וכו'. ובגמ' מפרש דקרא דכשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו איצטריך לרי"ב בתירא ללמד שאם כהן הקדיש שדה שהגיע לו לחלקו מחרמי ישראל שלא יאמר הואיל והיא יוצאה לכהנים ביובל והרי היא תחת ידי הרי היא שלי אלא יוצאה לכל אחיו הכהנים דבהאי קרא מקיש שדה חרמו לשדה אחוזה של ישראל מה שדה אחוזה שהקדיש ישראל וגאלה אחד מן הכהנים

תצא מידו ביובל ומתחלקת לכל בני משמר כדאמרי' בגמ' בפירקי' דלעיל אחוזתו שלו ואין זו שלו אף שדה חרמו של כהן יוצאה מתחת ידו ומתחלקת לכל אחיו הכהנים ואידך מחרם החרם ואידך חרם החרם לא משמע ליה. ובת"כ פ' י"ב דפרשת בחוקותי. בפי' רעז"ל והלכה כחכמים. אמר המלקט משמע דלא כרב דאמר הלכה כר' יהודה ב"ב ואקשי' עליה בגמ' ורב שביק רבנן ועביד כריב"ב ומשני דרב גמריה גמר מרביה פי' דרביה אגמריה מתני' משבשתא היא ואיפוך דרבנן לדריב"ב ודר' יהודה בן בתירא לרבנן דרבנן אינון דקאמרי סתם חרמין לבדק הבית והכי נמי תניא בברייתא ופרכי' אי הכי הלכה כרבנן איבעי ליה למימר ומשני ה"ק למאי דאפכיתו ותניתו הלכה כריב"ב ובתר הכי מייתי בגמ' עובדא דההוא גברא דאחרימינהו לנכסיה בפומבדיתא אתא לקמיה דרב יהודה אמר ליה שקול ד' זוזי ואחיל עלייהו ושדינהו בנהרא ולישתרי לך אבל פרוטה לא משום דבעי פרסומי מילתא אלמא קסבר סתם חרמין לבדק הבית דאי לכהנים אין להם פדיון. ובת"כ סוף פרשה ד' דפ' בחוקותי. וביד שם ר"פ ששי:

שהוא חל על קדשי קדשים כדמפ' ואזיל מחרים אדם את קדשיו וכו' והיאך מוחרמין והלא אין אדם מחרים דבר שאינו שלו אלא אם נדר הם וכו'. ובת"כ מכאן עד סוף פירקי' פרשה א' בחוקותי ושם בפי"ב:

משנה ז

מחרים אדם את קדשיו ר"פ מעשר בהמה. וביד שם פ' ששי סימן ח' י"א י"ב י"ג י"ד. בפי' רעז"ל ומעתה אינו מאבד ואינו מפסיד אלא שהקריב דורון לקונו. אמר המלקט לשון רש"י ז"ל ומעתה אם תאבד אינו מפסיד אלא שלא הקריב דורן לקונו הרי שהפסיד העלאת עולה ע"כ:

אם נדר שאמר שור זה עלי עולה שחייב באחריותו כיון דלא סגי דלא מקריב ליה דחייב באחריותו נותן את דמיו לבדק הבית הואיל והקדישו הקדש עלוי לבדק הבית:

ואם נדבה הוא אותו הקדש מזבח שהקדיש בעלוי לנדבה דלא אמר עלי אלא ה"ז עולה דאינו חייב באחריותה אינו נותן לבדק הבית אלא דמי טובת הנאה ומהו טובתה אומדי' כמה אדם כהן אחר שאינו ממשמר העובד באותו זמן רוצה ליתן לבעלים בשור זה שימתין עד זמן משמרתו ויתנהו לו שיעלהו עולה כדי שיזכה בעורו שאינו רשאי זה הכהן להעלותו אלא בזמן משמרתו וכמה שאותו הכהן רוצה ליתן לו כך הוא נותן לבדק הבית והיינו עילוי כן פי' הרגמ"ה ז"ל מתני' בפירושו למשנת אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית דבפ' בתרא דתמורה וגם פה במשנתנו בלשון שני. ועוד פי' פה במתני' בסוף לשון שני שאינו חייב כלומר כיון שאינו חייב באחריותו אינו נותן דמי כולו אלא

טובת הנאתו כדאמרן וזהו קדשי קדשים ובין קדשים קלים כיצד הבכור שהוא ברשות ישראל בין תם בין בעל מום מחרימין אותו ע"כ:
שור זה עולה הוא פי' לנותן את טובתה דרישא כאילו אמר כיצד:
כמה אדם רוצה תוס' פ"ק דקדושין דף ל"ג ור"פ אלו טרפות (חולין דף נ"ד) והרא"ש ז"ל שם בדף ק"ס ותוס' ר"פ יש בקדשי מזבח:
אומדין בדלית וה"ג כיצד פודין אותו אומדין כמה אדם וכו':
לבן בתו או לבן אחותו ולעיל גבי שאר קדשים קתני טובת הנאה אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשור זה וכו' וכתבו תוס' ז"ל בר"פ מעשר בהמה גבי דבר שאין נידר ונידב שייכא טובת הנאה זו אבל בדבר הנידר ונידב שייכא אידך טובת הנאה ע"כ:
ר' ישמעאל אומר וכו' אפי' בגמ' המוגהת ע"י הרב ר' בצלאל אשכנזי ז"ל מכמה ספרי כתיבת יד ומכמה מפרשים מצאתי הלשון כך ר' ישמעאל אומר כתוב אחד אומר תקדיש וכתוב אחד אומר לא יקדיש אי אפשר לומר תקדיש שהרי כבר נאמר לא יקדיש ואי אפשר לומר לא יקדיש שהרי כבר נאמר תקדיש הא כיצד מקדישו אתה הקדש עלוי ואין אתה מקדישו הקדש מזבח. ולא משמע כן מפי' רש"י ז"ל אשר העתיק רעז"ל. עלוי לשון שומא כמו מעלין בדמים. וביד פ"א דהלכות בכורות סימן ד' ובפ"ד דהלכות תמורה סימן י"א. בפי' רעז"ל כמה אדם רוצה ליתן בו להעלותו עולה וכו' לשון החכם הר"ס ז"ל על זה הי"ל הקדש עלוי להעלותו בדמים כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה ליתנו לבן בתו וכן משמע מפי' רש"י והרמב"ם ז"ל. בפי' רעז"ל פשוט הוא שהלשון המתחיל וכתוב אחר וכו' ראש הלשון כפול וטעות הוא. עוד בסוף פירושו ז"ל ור' ישמעאל לית ליה הך דרשא. אמר המלקט פי' דס"ל דאין צריך להקדישו כיון דמאליו הוא קדוש וסבר לה ר' ישמעאל כר' יהודה בן בתירא דמוקים להההוא קרא כל חרם קדש קדשים דסתם חרמין לבדק הבית ומש"ה איצטריך ליה הני קראי ללמד שהוא חל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים וגלי רחמנא בקדשים קלים כגון דחרם חל על קדשים קלים והה"נ לקדשי קדשים שחל עליהם חרם והקדש לעלוי כדאמרן ור' יהודה בן בתירא נמי סבר לה כר' ישמעאל. ועיין ברב ר"א מזרחי ז"ל בפ' ראה פסוק כל הבכור. ובספר יראים סימן שנ"ב פי' הקדש עילוי חביבות מצוה שמוזהר ישראל לומר בהולד לו בכור בהמה טהורה הרי הוא בקדושת בכור אע"פ שהוא קדוש מעצמו מצוה להקדישו בקדושת בכור לחבב את המצוה ע"כ. וכתוב שם בדברי הר"ר אליה מזרחי ז"ל מה שפי' פה רש"י ז"ל מקדיש אתה הקדש עילוי נותן להקדש כפי טובת [הנאה] שבו ובפרק המקדיש שדהו פירש מקדישו אתה הקדש עלוי להעלותו בדמים ליתן טובת הנאה לכהן וצ"ע ע"כ:

פרק ט

משנה א

אינו מותר לגאול וכו' גמ' אינו גואל לא קתני אלא אינו מותר דאפילו קרקושי זוזי ללוקח אותם שתי שנים כדי שייטב בעיניו להחזירה לו אסור. בפי' רעז"ל אבל בשנת היובל עצמה אינו רשאי למכור דק"ו הוא ומה מכורה כבר יוצאה שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר:

היתה שנת שדפון או ירקון או שביעית אינו עולה לו מן המנין. בפ' המקבל (בבא מציעא דף ק"ו) מפרש שהשדפון וירקון הוא נמי בכל העולם דאי אשתדיף רובא דבאגא בהכי לא תנן דודאי דעולה לו מן המנין דייקא נמי דקתני דומיא דשביעית שאסור לזרוע בו בכל העולם תוס' ז"ל. והתם בברייתא קתני או שהיו שנים כשני אליהו ודייק מה שני אליהו דלא הוי תבואה כלל אף שדפון וירקון דלא הוי תבואה כלל אבל אי דאיכא תבואה סלקא ליה ולא קאמרינן מכת מדינה היא ומפ' טעמא התם משום דכתיב שני תבואות שנים שיש בהם בעולם תבואה אבל גבי המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשתדפה מפ' התם אפי' לא נשתדפה אלא הבקעה של אותה שדה מכת מדינה היא ומנכה לו מן חכורו:

נרה או הובירה עולה לו מן המנין. ורשאי המוכר לגאלה לאלתר לסוף שתי שנים ובגמ' פריך אמאי תנא נרה כיון דתנא הובירה דעולה כ"ש דנרה וכתבו תוס' ז"ל דהמ"ל לא זו אף זו קתני ע"כ. ובגמ' מתרץ נרה איצטרי' ליה סד"א אמרינן ליה למוכר הבא לגאול שדהו הב ליה דמים שנתן הלוקח בנירה וליסק האי לוקח ואי לא יהיב דמי נירה לא ליסק קמ"ל:

ר' אלעזר ברוב ספרים מצאתי אליעזר ביוד:

מכרה לו לפני ר"ה. תימה אמאי נקט לפני ר"ה הא אמרינן לעיל בגמ' בפרק השג יד דשתי שנים האמורים בשדה אחוזה מעת לעת ומפקינן ליה מהאי קרא דדריש ר' אליעזר בגמ' וי"ל דלרבותא נקט לפני ר"ה דאע"ג דאמרי' בעלמא שלשים יום לפני ר"ה חשובים שנה הכא לא חשיבי שנה אלא בעי' שתי שנים מעת לעת הרא"ש ז"ל. בסוף פי' רעז"ל ור' אליעזר לא פליג את"ק בהא אלא דברי הכל היא וכן בפי' הרמב"ם ז"ל ג"כ. אמר המלקט ויליף לה ר' אליעזר בברייתא מקרא דכתיב במספר שני תבואות ימכר לך משמע כל תבואות שיש בשתי שנים מדה"ל למיכתב מספר שנים או מספר תבואות דהוה משמע שתי תבואות אבל במספר שני תבואות משמע ללמד פעמים שאדם אוכל שלש תבואות בשתי שנים ולא יאמר לו המוכר ללוקח הנח לפני כדרך שהנחתי לפניך. וביד פי"א

דהלכות שמטה ויובל סימן ו' ט' י"א י"ב. ושנויה היא בת"כ סוף פרשה ג' דפרשת בהר סיני:

משנה ב

מכרה לראשון במנה וכו' ביד שם סימן ט"ז י"ז י"ח. ושנויה היא בת"כ פ"ה דפ' בהר סיני:

שנאמר לאיש אשר מכר לו רש"י ז"ל נראה דגריס לאשר מכר לו:

שנאמר לאיש לאיש אשר בתוכה מיתורא דאיש קא דריש דה"מ למיכתב והשיב את העודף לאשר מכר לו הרא"ש ז"ל. והוסיף בתוס' יום טוב מדכתיב לאיש כלומר האדון בעל השדה כמו אישי כ"ג שפירושו אדוני ע"כ. וסתם מתני' רבי היא. ור' דוסתאי בן יהודה פליג עליה ואיהו נמי דריש לקולא דבין מכרה לו במנה והשביחה מאליה ועמדה על מאתים או שמכרה לו במאתים והכסיפה ועמדה על מנה אינו מחשב אלא במנה ואיכא בינייהו דאייקר וזל ואייקר פי' שמכרה לו במאתים וזול ומכרה ראשון לשני במנה ונתייקרה ביד השני ועמדה על מאתים לרבי דאמר לאיש אשר בתוכה לא יהיב אלא מנה כמה דיהיב בה שני. לר' דוסתאי יהיב מאתים ממה נפשך דאי אמרת עודף שבידו הא מאתן שקיל מקמא ואי אמרת עודף שבקרקע הא מאתן שויא ובגמ' בעי ומנלן דדרשי' לקולא ומשני דיליף לה מעבד עברי וכו' כדפי' רעז"ל. ובגמ' בעי עבד עברי גופיה מנלן דדרשינן לקראי דכתיבי גביה לקולא הא מצינן למידרשינהו נמי לחומרא דאיכא למימר כי השביח העבד מנין שאין מחשב אלא במאתים ת"ל לפי שניו והיינו חומרא ומסיק רב נחמן בר יצחק מדכתיב גבי עבד עברי אם עוד רבות בשנים וכתיב ואם מעט נשאר בשנים וה"ל למיכתב אם עוד רבות שנים מאי בשנים אלא ה"ק קרא נתרבה כספו בשנים מכסף מקנתו נתמעט כספו בשנים כפי שניו אמר רב יוסף דרשינהו רב נחמן בר יצחק להני קראי כסיני:

לא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב. והה"נ אפכא אלא אורחא דמילתא נקט תוס' ז"ל. והוסיף בתוס' יום טוב והיינו דכתב הרמב"ם ז"ל שם פי"א דהלכות שמטה המוכר שדה אחוזה והי' לו שדות אחרות ומכר מאותם השדות כדי לגאול שדהו שמכר אין שומעין לו שנאמר ומצא וכו' ע"כ:

לא יִלָּוֶה ויגאל בנקודת חירק תחת היוד של מלת ילוה. בפי' רעז"ל ומצא משמע שמצא דבר וכו' אמר המלקט ובגמ' פריך למימרא דמצא השתא משמט ורמינהו ומצא פרט לממציא את עצמו מכאן אמר ראב"י אם משיצאת האבן מתחת ידו הוציא הלז את ראשו וקבלה פטור אלמא מצא דאיתיה מעיקרא משמע ומשני רבא הכא מעניינא דקרא והכא מעניינא דקרא הכא מצא דומיא דהשיגה ידו מה השיגה ידו השתא דודאי מעיקרא

כשמכרה לא היתה ידו משגת כדכתיב וכי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו אף מצא נמי השתא והכא מצא דומיא דיער מה יער מילתא דאיתה מעיקרא אף מצא מילתא דאיתה מעיקרא. עוד בסוף פי' רעז"ל יגאל חציה וכשתשיג ידו יגאל כולה. אמר המלקט דאמר קרא ואם גאול יגאל את השדה המקדיש אותו וגומר רבויא דגאול יגאל מלמד שלוה מאחר וגואל ושאם ירצה יגאל לחצאים א"ר שמעון מה טעם לפי שמצינו במוכר שדה אחוזה שיפה כחו שאם הגיע יובל ולא נגאלה חוזרת לבעלים ביובל הורע כחו שאינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאים אבל מקדיש שדה אחוזה הואיל שהורע כחו שאם הגיע יובל ולא נגאלה יוצאה לכהנים יפה כחו שלוה וגואל וגואל לחצאים. ולרש"י ז"ל מתניתין ר"ש היא אבל תוס' ז"ל הוכיחו מפ"ק דקדושין דאתיא אפילו כרבנן דמודו במקדיש שדה אחוזה דלוה וגואל לחצאין ולא פליגי עליה דר"ש בסתמא דחדא ברייתא כמו שנכתוב בסמוך אלא במוכר בית בבתי ערי חומה שאינו לוה וגואל לחצאין. וכן כתב רביני אליקום ז"ל אהא דמקשה בגמ' תני חדא לוה וגואל לחצאין ותניא אידך אינו לוה וגואל לחצאין לא קשיא הא רבנן הא ר"ש פי' הא דתני לוה וגואל לחצאין ר"ש היא דאמר לפי שמצינו מקום שהורע כחו בענין אחד יפה כחו בענין אחר ה"נ במוכר בית בבתי ערי חומה הואיל והורע כחו שאם הגיע יום שנים [עשר] חדש ולא נגאל היה חלוט לו ללוקח יפה כחו בענין אחר שלוה וגואל והא דתני אינו לוה וגואל היינו רבנן דפליגי עליה דר"ש דלית להו לפי שמצינו עכ"ל ז"ל:

ובהקדש מותר בכולן זה חומר וכו' ביד פ"ה דהלכות ערכין סימן ב'. ופי' הרגמ"ה ז"ל ובהקדש במקדיש שדהו בשעת היובל מותר בכולן למכור ברחוק ולגאול בקרוב ולמכור ברע וגואל ביפה לווה וגואל לחצאין ואע"ג דתנן לעיל בפ' אין מקדישין ואם אמר הריני נותן דבר שנה בשנה אין שומעין לו ה"מ דאין שומעין לו לגאלה ליתן סלע ופונדיון לכל שנה אבל אם נותן חצי הפדיון ביחד ולבסוף חצי האחר מותר והיינו דקאמר ובהקדש מותר לגאול לתצאין עכ"ל ז"ל:

זה חומר שרשאי לעשות כל אלו להוציא מיד הקדש:

משנה ג

המוכר בית בבתי ערי חומה תוס' בפ' איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"ג:)

ה"ז **גואל מיד** גמ' מתני' דקתני גואל מיד דמשמע אפילו בו ביום שמכרה מותר לגאול דלא כרבי דתניא רבי אומר ימים תהיה גאולתו אין ימים פחותים משנים דלא תשהה ביד הלוקח פחות משני ימים ורבנן איצטריך להו האי ימים למיום ליום שאם מכרה באחד בניסן אין מונין שנה למנין עולם דלימא כיון שהגיע תשרי עלתה לו שנה שהרי

יצאת אותה שנה אלא עד אחד בניסן הבא אינו נחלט ורבי מיום ליום נפקא ליה מקרא דכתיב עד תום שנת ממכרו ורבנן אה"נ דההוא מיבעי ליה שנת ממכרו ללמד שנה שלו ולא של שנת עולם וימים מיבעי ליה למעת לעת שאם מכרה באחד בניסן בחצי היום אין מונין לו שנה עד שיגיע חצי היום של אחד בניסן הבא ורבי ש"ל דמיום ליום ומעת לעת תרויהו שמעינן מכד תום שנת ממכרו:

ואינה רבית שהתורה זכתה לו רבינו אליקום ז"ל. ובגמ' פריך והתניא ה"ז רבית גמורה ומסיק ר' יוחנן דמתני' ר' יהודה היא דאמר צד אחד ברבית מותר דרבית הבאה ע"י מכר קרי צד אחד משום דאין בא לידי רבית משני צדדין שאם לא יגאלנה ותחלט לו אין כאן רבית אבל הלואה ודאי באה לידי רבית שאינה נחלטת לעולם ובריית רבנן רבא אמר דכ"ע צד אחד ברבית אסור והכא ברבית ע"מ להחזיר פליגי שהתנן בתחלה שאם יגאלנה המוכר בתוך הזמן שקצבו יחזיר לו הלוקח הדמים מפירות שאכל ומתני' ובריית בהא פליגי דתנא דבריית סבר סוף סוף הואיל ולידי רבית אתי צד אחד ברבית הוא ורבית גמורה היא אלא שהתורה התירתו לרש"י ז"ל. עוד יש לפרש דבהכי פליגי מתניתי' ובריית כגון שנכנס לבית ע"מ להחזיר לו דמי שכירות שנה אם בא לפדותו בתוך י"ב חודש דתנא דמתני' סבר רבית ע"מ להחזיר שרי ותנא דבריית סבר דאסור א"נ מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דמתני' מיירי כשמחזיר לו אם יפדנו ובריית כשאין מחזיר תוס' ז"ל:

מת המוכר יגאל בנו בגמ' פריך פשיטא ומשני מהו דתימא איש כי ימכור אמר רחמנא והא לא מכר קמ"ל והיתה גאולתו מכל מקום משמע דא"כ ה"ל למכתב יגאלנה עד תום שנת ממכרו מדשני בדבוריה וכתב והיתה גאולתו משמע אפי' על ידי אחר:

מת הלוקח יגאל מיד בנו בגמ' פריך פשיטא ומשני מהו דתימא לקונה אותו אמר רחמנא דיחזירנה והא לא קנה קמ"ל והיתה גאולתו מכל מקום:

שנאמר עד מלאת לו דמשמע לזה שהיתה תחלה שלו דלו יתירה הוא. ומה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו. ה"ג רבי אומר ליתן לו שנה ועיבורה. גמ' ת"ר שנה תמימה רבי אומר מונה שלש מאות ששים וחמשה ימים כמנין ימות החמה וחכמים אומרים מונה י"ב חדש מיום ליום ואם נתעברה לו נתעברה. ושנויה היא בת"כ פרשה ד' דפ' בהר סיני. ועיין בפי' הר"ן ז"ל ס"פ קונם יין. וביד פי"ב דהלכות שמיטה רובל וסימן ג' ד' ה':

משנה ד

הגיע יום י"ב חודש וכו' ביד שם פי"ב סימן ד' ו':

אחד הלוקח ואחד שניתן לו במתנה מתני' דלא כר"מ דאמר בפ' יש בכור מתנה אינה כמכר לחזור ביובל למי שנתנה דכי היכי דאמר ר"מ דמתנה אינה כמכר לענין למיפק ביובל ה"נ דלא הוי כמכר למיחלט אע"ג דרבי רחמנא לצמיתות דה"ל למיכתב לצמית ואמר לצמיתות לרבות את המתנה. הכי נמי כתיב תשובו ולא משמע ליה לרבות את המתנה:

בראשונה וכו' תוס' פ' השולח (גיטין דף ל"ו) ובגמ' פרק מי שאחזו (גיטין דף ע"ד.) וכתוב בבית יוסף בחשן המשפט סימן ס"ז מצאתי כתוב בשם אגודה בראשונה היה נטמן ביום אחרון של י"ב חדש כדי שיהא חלוט לו התקין הלל וכו' מכאן נראה שאדם שנדר לעשות דבר בתוך שלשים יום או זמן אחר ולא נאנס תוך הזמן והיה יכול לעשות וביומא דמישלם זימניה נאנס לא קרי אונס מדהוצרך הלל לתקון דהא הכא נאנס ביום אחרון ע"כ:

חולש מעותיו פי' הרמב"ם ז"ל חולש אפשר שיהיה מענין ויחלוש יהושע ויהא פירושו שמראה מעותיו בלשכה ואפשר שהוא לשון מיוחד לנתינת המעות ע"כ. ושם פ' מי שאחזו פי' רש"י ז"ל חולש זורק כמו חולש על גוים מטיל גורל ע"כ וכן פי' ג"כ כאן. ושנויה היא בת"כ פרשה ד' דפ' בהר סיני:

משנה ה

כל שהוא לפנים מן החומה וכו' ירושלמי רפ"ק דמגלה ובתשובות הרשב"א ז"ל סימן תשצ"ג וביד שם פי"ב סימן י"א י"ב:

בית הבנוי בחומה ר' יהודה אומר וכו' גמ' א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו ותורידם בחבל בעד החלון כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא יושבת ר"ש סבר כפשטיה דקרא דחזינן דביתה בתוך החומה וקאמר ובחומה היא יושבת כלומר בעיר חומה היא יושבת ור' יהודה סבר בחומה היא יושבת ולא בעיר חומה. ושנויה היא בת"כ פרשה ד' דפ' בהר סיני:

משנה ו

עיר שגגותיה חומתה כתוב בתוס' י"ט שכן העתיק הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהלכות שמיטה גם בתוספתא בתי חצרי' אע"פ שיש להם חומה גג וכו' וצ"ע שכותלי בתים חומתה ה"ל למיתני ע"כ. וזה פי' הר"ר אליקים ז"ל עיר שגגותיה חומתה איכא דאמרי שכל החומה סביב מלאה גגות ואית דאמרי שגגותיה משופעים עד לארץ והן הן החומות ע"כ:

ושאינה מוקפת חומה וכו' גמ' ת"ר חומה ולא שור איגר סביב פרט לטבריא שימה חומתה ר' אלעור בר' יוסי אומר אשר לוא חומה אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם

לכן כתבו התוס' ז"ל אשר לו חומה פי' רש"י ז"ל לוא כתיב משמע לא ומשמע לו כלומר אין לו עכשיו והיה לו קודם לכן ואינו כן בחומשים מדוייקים אלא כתיב בויו ולא קרי באלף ע"כ. והוסיף בתוספת יום טוב ובחומשים מדוייקים שלנו אפכא כתיב לא באלף וקרי לו בויו וכן נמסר במסרה ע"כ. וכן חפשתי גם אני ומצאתיו בחומשים שלפנינו:

שלשה חצרות או יתר של שני שני בתים או יתר הרמב"ם ז"ל פי"ב מה"ש:

כגון קצרה וכו' גמרא תניא א"ר ישמעאל ב"ר יוסי וכי אלו בלבד שהוזכרו במשנה היו מוקפות חומה מימות יהושע והלא כבר נאמר ששים עיר כל חבל ארגוב כל אלה ערים בצורות אלא למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו שלא נשתנו מכמות שהיו ומנאים ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה מסירת בידך מאבותיך שמוקפת תומה מימות יהושע בן נון כל מצות הללו נוהגות בה והן מה ששנינו בריש מסכת כלים עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה וכו'. ומשמע דס"ל דקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. ובפ"ק דמגלה דף יו"ד ובפ' ידיעות דף י' וגם הכא בפירקין רמי דר' ישמעאל ב"ר יוסי אדר' ישמעאל ב"ר יוסי מההיא ברייתא דהתם דשמעת מינה דס"ל דלא קדשה לעתיד לבא ומשני תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל ב"ר יוסי ואיבעית אימא הא ברייתא דהכא ר' אלעזר ב"ר יוסי היא דתניא ר' אלעזר ב"ר יוסי אימר אשר לוא חומה אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן ואע"ג דחרוב לא בטלה קדושתם:

וחקרה של גוש חלב. מצודת ציון [מתרגם בירושלמי חקרה דציון] ודוד אז במצודה בחקרה:

גמלא וכו' ירושלמי פ"ק דמגלה. וכולה מתני' שנויה בת"כ פרשה ד' דפרשת בהר סיני. ובגמרא תנא גמלא בגליל וגדוד בעבר הירדן וחדיד ואונו וירושלים ביהודה ומפרש רבא דהאי תנא אתא לפרושי מתני' וה"ק גמלא דקתני מתני' דהוה מוקפת חומה מימות יהושע היינו גמלא דגליל לאפוקי דאי איכא גמלא בעבר הירדן וביהודה לא הוי מוקפת חומה מימות יהושע וכן גדוד וכן חדיד וירושלם לאפוקי עיירות שבגליל מעבר הירדן שנקראו חדיד ואונו וירושלים אינם מוקפים חומה מימות יהושע אינך דקא חשיב במתני' כגון קצרה ויודפת דליכא בדוכתא אחריתי דמסקי בשמהתייהו לא איצטריך למיתני בברייתא בהי ארעא קיימי. ונראה שרש"י ז"ל היה גורס ולוד ואונו וכו' במגלה פ"ק דף ד' , אבל תוס' ז"ל מוכח דלא הוו גרסי כמו שכתוב בספרים:

משנה ז

בתי החצרים נותנין להם וכו' ביד שם פי"ב סימן י"ב:

נגאלין מיד ונגאלין וכו' כנ"ל. שתי חצרות של שני שני בתים אע"פ וכו' גמ' תניא ממשמע שנאמר בתי החצרים איני יודע שאין להם חומה ומה ת"ל אשר אין להם חומה שאע"פ שיש להם חומה כמי שאין להם חומה וכמה הן בתים שנים חצרות שתים שתי חצרות של שני שני בתים דליכא למימר בית וחצר בית וחצר דא"כ ליכתוב רחמנא חצרים דהא ליכא למיטעי ולמימר דחצר בלא בית משמע דההוא קרפף איקרי אלא להכי כתיב בתי החצרים לומר בתים שנים חצרות שתים. ובת"כ פרק ששי דפ' בהר סיני:

משנה ח

אינו גואל כסדר הזה פי' אקרא קאי דכתיב גאולת עולם תהיה ללוים הרי"א ז"ל. ובגמרא פריך ואלא כמאן כבן לוי והא תני בתר הכי עד שיהא לוי ובערי הלוים כלומר דמי שהוא לוי ובערי הלוים הוא גואל בתורת לוי ולא ישראל בערי הלוים גואל כבן לוי וקשיא רישא אסיפא אלא תני אינו גואל אלא כסדר הזה:

ובן לוי שירש וכו' רבינו אליקים גריס וכן בן לוי. בפי' רעז"ל והלכה כחכמים. אמר המלקט רוצה לומר דישראל שירש אבי אמו לוי גואל כלוים. וז"ל הרמב"ם ז"ל בסימן ח' ט' דפי"ג דהלכות שמיטה ישראל שירש את אבי אמו לוי ה"ז גואל כלוים אע"פ שאינו לוי הואיל והערים או השדות של לוים גואל לעולם שדין זה תלוי במקומות אלו ולא בבעלים. ולוי שירש את אבי אמו ישראל גואל כישראל ולא כלוים שלא נאמר גאולת עולם תהיה ללוים אלא בערי הלוים ע"כ:

אין עושין שדה מגרש וכו' פ' לא יחפור (בבא בתרא דף כ"ד) ובפ' ואלו הן הלוקין דף י"ב:

אמר ר' אלעזר משמע דר' אלעזר גרסי' בלתי יוד. לשון החכם הר"ס ז"ל ה"ג אבל בערי ישראל עושין שדה מגרש ומגרש שדה עיין בפ' לא יחפור בגמ' במשנת מרחיקין את האילן מן העיר וכו' ושם מוכח בגמ' דה"ג וכן מצאתי הגרסא בתוספתא וכן גריס בילקוט ע"כ. ופי' בתוס' יו"ט עושין שדה מגרש דכשיש נוי לעיר הרבה קופצים לדור בתוכה ומתיישבת ע"כ:

כהנים ולוים מוכרין לעולם וגואלין לעולם כתב רש"י ז"ל ואפילו בשנת היובל עצמה כך שמעתי וקשיא לי אמאי הא כי היכי דפליגי רב ושמואל בריש פירקא בישראל שמכר שדהו בשנת היובל עצמם ה"נ איכא לפלוגי הכא ולמימר קל וחומר מכורה כבר יוצאה עכשיו דהא אמרן לעיל בגמרא דממכרו של לוי חוזר בשנת היובל וכמדומה לי דאיידי דתנא באידך פירקין מקדישין לעולם וגואלין לעולם תני נמי הכא וגואלין לעולם שאין בתי ערי חומה שלהן נחלטין ע"כ. ואיתא בפ' ראוהו ב"ד (ראש השנה דף כ"ט) וברפ"ק

דמכלתין ועיין במה שפירש רש"י ז"ל שם. וז"ל הרגמ"ה ז"ל שם רפ"ק וגם לשון רבינו אליקים ז"ל כאן מוכרין לעולם אפי' בשנת היובל עצמה וגואלין אפילו קודם שתי שנים אע"ג דכתיב כי מספר שני תבואות ע"כ והוא כפי' רש"י ז"ל דהתם. ועיין במה שהקשו שם תוס' ז"ל על פי' זה [הגהה אכן רעז"ל שפי' אפילו סמוך ליובל דמשמע אבל לא בשנת היובל עצמה נקט לפרושי כדעת הרמב"ם ז"ל בפירושו וגם בחיבורו סוף הלכות שמטה מתוס' יום טוב]. וביד פ"ד דהלכות ערכין סימן כ"א ובפי"ג דהלכות שמיטה ויובל סימן ד' ה' ו' ז' ח' ט'. ושנויה היא בתורת כהנים פרק ששי דפרשת בהר סיני:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת ערכין:

בעה"י הנותן לעמך ישראל תורה. משנה וגמרא. נתחיל מסכת תמורה.